

Yüz yıllık Ermeni yalanları!

Ermeni maşaları

Bu Danimarkalılar pek bi sahtekarmış bo ağız!

ABD'den Ermeni kahpeligi

Haçlı saldırıları sürüyor

Yunan kustahlığı

YAHUDİ İSTİ

Ermeni tehdidi: Gecikme olursa protokol iptal

Susturun artık sunları!

ERMENİ İŞBİRLİKÇİLERİ RAHATSIZ

nefretsoylemi.org

Camilerde Rum

Güney Kıbrıs'taki Türklere ait dini mekanlarda bulunan el yazması Kur'an-ı Kerim ve Sakal-ı Şerif gibi paha biçilmez eserlerin, Rumlar tarafından...

RUM ÇİRKİNLİĞİ BAYRAĞA SICRADI

Yakaladıkları PKK'lıları, halkın içinde infaz ettiler

İRAN ASİYOR BİZ BESLİYORUZ

Komşumuz, bölücülük yapıp toprağına göz diken ve askerine kursun sıkılan Kürt teröristleri "İbreti alem" olsun diye sokak ortasında astı...

"Ne Mutlu Türküm Diyene" demekten onur duyan Ermeni

Kastamonu'da doğan Ermeni asıllı Avukat Keğam Karabetyan, "Bu ülke hepimizin kökeni değişik olan insanlar var ama bu ülkede yaşamak onur verici" dedi...

Agos'un sesi kısıllacak!

ERMENİYE BAKI

AKP'nin AB eliyle başlattığı Türkiye Cumhuriyeti'ni tasfiye sürecinde...

Taraf'ın Ermeni yazarı Nişanyan'dan küstahlık!

ÜSAME KARAKİŞ / İSTANBUL
Taraf gazetesinin Ermeni kökenli yazarlarından Sevan Nişanyan, 21 ve 22 Eylül tarihlerinde kaleme aldığı köşe yazılarında Müslümanların İslami...

SEVİMLER BURADA Bartho çıldırdı!

Kendimi çarmlıha gerilmiş gibi hissediyorum
Türkiye'ye dünyaya şikayet etti

KALLESLER MECLİS'TE

KOVUN BUNLARI

Ermeniler yine iş başında

Ermeni vahşetine inat dimdik ayakta

Ya sev ya terk et Fenerbahçe Sivas'ı katletti

KARABAĞ'DA DÖRT GÜN SAVAŞI VE AZERBAYCAN, ERMENİSTAN, TÜRKİYE BASININDA AYRIMCI SÖYLEM ANALİZİ

Davos fırçası, Yahudi'nin kimyasını bozdu

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԴ ՏԻՆԿ ՎԱԿԻԲ

KÜSTAH SİYON

HRANT DİNK VAKFI
HRANT DINK FOUNDATION
ՀՐԱՆԴ ՏԻՆԷ ՀԻՄՆԱՐԿ

Hrant Dink Vakfı

Anarad Hıgutyun Binası
Papa Roncalli Sk. No: 128 Harbiye
34373 Şişli İstanbul
tel: 0212 240 33 61 faks: 0212 240 33 94
e-posta: info@hrantdink.org
www.hrantdink.org
www.nefretsoylemi.org

Yazarlar

Zeynep Arslan
Phil Gamaghelyan
Arzu Geybullayeva
Sargis Khandanyan

Bu rapor, Hrant Dink Vakfı ve Imagine Center for Conflict Transformation'ın yaptığı ortak çalışmanın bir ürünüdür.

Nisan 2017, İstanbul

Bu rapor Hrant Dink Vakfı'nın Medyada Nefret Söylemini İzleme Çalışması kapsamında, Friedrich Naumann Vakfı ve MyMedia/Niras'ın destekleri ile hazırlanmıştır. Raporda yer alan görüşler, destekçi grupların görüşlerini yansıtmamaktadır.

Friedrich Naumann
STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

KARABAĞ'DA DÖRT GÜN SAVAŞI VE AZERBAYCAN, ERMENİSTAN, TÜRKİYE BASININDA AYRIMCI SÖYLEM ANALİZİ

IMAGINE CENTER FOR CONFLICT TRANSFORMATION

IMAGINE CENTER FOR CONFLICT TRANSFORMATION; ERMENİSTAN, AZERBAYCAN, GÜRCİSTAN VE TÜRKİYE'DEN ÇATIŞMA DÖNÜŞÜMÜ UYGULAYICILARI TARAFINDAN ORTAK BİR ŞEKİLDE YÖNETİLEN VE ÇATIŞMALAR NEDENİYLE YIPRANMIŞ TOPLUMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİLERİ OLUMLU BİR ŞEKİLDE DÖNÜŞTÜRMEYE VE BU TOPLUMLAR ARASINDA KALICI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR BARIŞIN TEMELLERİNİ ATMAYA KENDİNİ ADAMIŞ BAĞIMSIZ, SİYASİ OLMAYAN BİR KURULUŞTUR. IMAGINE CENTER, GÜNEY KAFKASYA BÖLGESİNDE KAPSAYICI, DEMOKRATİK VE MODERN TOPLUMLARIN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BİR VİZYON VE STRATEJİ OLUŞTURMAK İÇİN BİRLİKTE ÇALIŞAN GÜNEY KAFKASYA, TÜRKİYE VE RUSYA'DAN SÖYLEM ÜRETEK PROFESYONELLERDEN OLUŞAN AĞLARI DESTEKLEMEDİR.

HRANT DİNK VAKFI
HRANT DINK FOUNDATION
ՀՐԱՆՏ ՏԻՆԿ ՎԱԿԲԻ

HRANT DINK VAKFI

HRANT DİNK'İN, 19 OCAK 2007'DE, GAZETESİ AGOS'UN ÖNÜNDE ÖLDÜRÜLMESİNDEN SONRA, BENZER ACILARIN YENİDEN YAŞANMAMASI İÇİN; ONUN DAHA ADİL VE ÖZGÜR BİR DÜNYAYA YÖNELİK HAYALLERİNİ, DİLİNİ VE YÜREĞİNİ YAŞATMAK AMACIYLA KURULDU. ETNİK, DİNİ, KÜLTÜREL VE CİNSEL TÜM FARKLILIKLARIYLA HERKES İÇİN DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI TALEBİ, VAKFIN TEMEL İLKESİDİR. VAKIF, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ALABİLDİĞİNE KULLANILDIĞI, TÜM FARKLILIKLARIN TEŞVİK EDİLİP YAŞANDIĞI, YAŞATILDIĞI VE ÇOĞALTILDIĞI, GEÇMİŞE VE GÜNÜMÜZE BAKIŞIMIZDA VİCDANIN AĞIR BASTIĞI BİR TÜRKİYE VE DÜNYA İÇİN ÇALIŞIR. HRANT DİNK VAKFI OLARAK 'UĞRUNA YAŞANASI DAVAMIZ', DİYALOG, BARIŞ, EMPATİ KÜLTÜRÜNÜN HÂKİM OLDUĞU BİR GELECEKTİR.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	7
GİRİŞ	9
YÖNTEM	10
GENEL DEĞERLENDİRME	11
ERMENİSTAN	13
AZERBAYCAN	21
TÜRKİYE	29
SONSÖZ	37

SUNUŞ

Hrant Dink Vakfı tarafından 2009 yılından bu yana yürütölmekte olan “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi” çalışması, Türkiye’de ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadelede katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışma, medyanın sivil denetiminin önemini gözeterek ırkçılık, ayrımcılık ve ötekileştirmenin tekrar tekrar üretilmesinin en önemli araçlarından biri olan medyada insan hakları ve farklılıklara saygının güçlendirilmesini, belli kimlik özellikleri üzerinden hedef alınan kişi veya gruplara yönelik ayrımcı dil ve nefret söylemine dikkat çekmeyi ve bu konuda farkındalık yaratmayı hedeflemektedir.

Vakfın bu amaçlara ulaşma yolunda yürüttüğü çalışma kapsamında, ulusal ve yerel basın taranmakta, ayrımcı, ötekileştiren ve hedef gösteren bir söylemle kaleme alınmış haber ve köşe yazıları tespit edilip analiz edilmektedir. Tüm veriler www.nefretsoylemi.org sitesi, sosyal medya hesapları ve dört ayda bir hazırlanan periyodik raporlar aracılığıyla kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır.

Bu sistematik nefret söylemi izleme çalışmasına, 2013 yılı itibariyle ayrımcı söylem dosya konuları dâhil edildi. Buna göre, ilgili dört aylık dönem içinde, seçilen bir konuya odaklanılarak ve her konuya özel bir araştırma yöntemi belirlenerek ayrımcı söylem analizi yapılmaktadır. Bu analizlerde nefret söylemine kıyasla daha ince bir şekilde kurgulanmış, ayrımcı ve ötekileştiren mesajları daha örtük bir şekilde veren söylemleri incelemek hedeflenmektedir. Ayrımcı söylem odaklı medya taraması için bugüne kadar yayımlanan dosyaların konuları; BDP ve HDK temsilcilerinin Karadeniz turu, Gezi olaylarının ilk haftası, Alevilere yönelik ayrımcı dil, 100. yıla bir kala basında 24 Nisan, İsrail’in Gazze operasyonu sonrası Yahudilere yönelik ayrımcı dil, Suriyeli mültecilere yönelik yazılı basında ayrımcı dil ve 1995-2015 dönemi basında 24 Nisan Ermeni Soykırımı’nı Anma Günü olarak belirlendi.¹

2016 yılının ilk dört aylık dönemini kapsayan bu ayrımcı söylem odaklı raporda ise, Azerbaycan ve Ermenistan arasında, Karabağ sınır hattında 2 Nisan günü sabaha karşı başlayan çatışmanın basındaki yansımasına yer verildi. Rapor, Hrant Dink Vakfı ve Imagine Center for Conflict Transformation tarafından, Friedrich Naumann Vakfı ve MyMedia/Niras’ın finansal desteği ile hazırlandı.

¹ Raporların tamamına ulaşmak için: nefretsoylemi.org/rapor_aciklamalar.

GİRİŞ

Azerbaycan ve Ermenistan arasında Dağlık Karabağ'a ilişkin yaşanan ihtilaf uzun yıllardır varlığını sürdürüyor. 2 Nisan 2016'da yeniden patlak veren çatışmalar ise 1994'teki ateşkesten bu yana yaşanan en sert çatışmalardan biri olarak değerlendirildi. 5 Nisan 2016'da iki ülkenin de ateşkes ilan etmesine kadar devam eden çatışma dönemi uluslararası alanda "Dört Gün Savaşı" (Four-Day War) olarak adlandırıldı.

'Karabağ: Barış ve Savaş Süreçlerinde Ermenistan ve Azerbaycan' kitabının yazarı, Thomas de Waal, kitabın Türkçe baskısı için yazdığı önsözünde neredeyse 20 yıldır süren bu ihtilafın sonucunda bir barış antlaşmasına varmanın, her iki tarafın da 20 yıldır tedavülde tuttuğu ulusal anlatıların özüne ters düşen bir şey yapması gerektiği anlamına geldiğini vurguluyor.² Waal, yaptığı araştırmadan yola çıkarak Karabağ sorununun büyük ölçüde 'zihinlerde' olduğu ve öteki tarafla ilgili -çoğu zaman yanlış olduğu kanıtlanabilecek- ulusal anlatılar üzerine inşa edildiği sonucuna varıyor. Tüm bu ulusal anlatılar ve gerçekliği yansıtmayan yaygın inanışlar, tarafların her zaman kendilerinin mağdur, karşı tarafın da saldırgan olduğu düşüncesini körüklüyor.

Her ne kadar uluslararası siyaset ve makroekonomik koşullar da, bu çatışmanın çözümünde tartışılmaz bir öneme sahip olsa da; toplumlar arasında körüklenen bu düşmanlık, barışa giden yolun inşasındaki en büyük engellerden birini teşkil ediyor. Medyanın da eğitim ya da siyaset gibi bu ulusal anlatıların ve inanışların üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında en etkin araçlardan biri olduğu göz ardı edilemez.

Buradan yola çıkarak ayrımcı söylem odaklı hazırlanan bu rapor; çatışmaların yeniden alevlendiği ve her iki taraftan da çok sayıda sivil ve asker kaybının yaşandığı Nisan 2016'da Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye medyasında konunun nasıl haberleştiğini ve bu çatışmanın üç ülke bağlamında da 'öteki' kimliklere yönelik ayrımcı dilin üretilmesinde nasıl bir araç haline getirildiğini ele alıyor.

Komşu ülkeler arasındaki savaşta Türkiye'nin tutumunu ve bu ihtilafın Türkiye üzerindeki etkilerini de kaçınılmaz olarak göz önünde bulundurmak gerekiyor. Türkiye-Ermenistan sınırı 2016 yılı itibarıyla Türkiye'nin kapalı olan tek sınırı olma özelliğini taşıyor. Sınır, Ermenistan'ın bağımsızlığından iki yıl sonra, 3 Nisan 1993'te, Ermenistan ve Azerbaycan arasında yaşanan Dağlık Karabağ Savaşı'na tepki olarak Türkiye tarafından kapatıldı. Bu nedenle Ermenistan'a sınırı olan Kars-Ardahan-Iğdır bölgesi, Türkiye'nin diğer sınır bölgelerine kıyasla çok farklı bir konumda bulunuyor. Kapalı sınır, bu bölgeyi doğudan kuşatırken, coğrafi konumuyla da bölgeyi Türkiye'nin batısından ayırıyor ve yalnızlaştırıyor. Kapalılığın etkileri toplumsal yapı, ekonomi, sosyal hayat, eğitim, sağlık, kalkınma gibi hemen her alanda kendini gösteriyor.³

Thomas de Waal Türkiye'nin bu konuda birbiriyle çelişen dürtülerle hareket ettiğini vurguluyor: "Bir yanda Azerbaycan'daki soydaşları ile dayanışma duygusu, diğer yanda sınırlarında barış ve güvenliği

² Thomas de Waal, *Karabağ: Barış ve Savaş Süreçlerinde Ermenistan ve Azerbaycan*, İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2014, sf: 7.

³ *Türkiye-Ermenistan Sınırı Sosyo-Ekonomik Etkiler Araştırması*, Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2014, www.hrantdink.org/picture_library/SinirArastirma/Turkiye-ErmenistanSiniriSosyo-EkonomikEtkilerArastirmasi.pdf, son erişim: 9 Kasım 2016.

tesis etme arzusu.”⁴ Bunun yanı sıra Waal, Türkiye toplumunun, yanı başındaki komşularının yaşadığı bu ihtilaf hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunun da altını çiziyor.

Hrant Dink Vakfı’nın 2009 yılından beri sürdürdüğü Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi çalışması gösteriyor ki; Ermeniler Türkiye medyasında süregelen bir şekilde en çok nefret söylemine maruz kalan gruplar arasında ilk sıralarda yer alıyor.⁵ Diğer taraftan; siyasi, ekonomik ya da askeri gündeme bağlı olmaksızın, Türkiye’nin değişmez ötekilerinden biri olan Ermeni toplumuna yönelik var olan olumsuz önyargıların, ırkçılığın ve ötekileştirmenin; bu tür çatışmalı konular vesilesiyle artan bir grafik göstermesi, Karabağ çatışmasının yaşandığı günlerde Türkiye medyasının bu çatışmaya dair aldığı tavrı incelemeye değer kılıyor.

Araştırmada; üç ülkenin medyası karşılaştırmalı olarak incelenerek, konuya ilişkin haberler yazılırken farklı bağlamlarda nelerin ön plana çıkartılıp nelerin göz ardı edildiğini, çatışmanın taraflarının ne şekilde adlandırıldığını; özetle çatışma ve savaş durumlarında medyanın ayrımcı dili nasıl ürettiğini ve barış diline ne ölçüde katkıda bulunduğunu analiz etmek amaçlanıyor.

YÖNTEM

Raporda, 2 Nisan 2016 günü sabaha karşı Azerbaycan-Karabağ sınır hattında yeniden başlayan çatışmalara dair Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye medyasında yayımlanan içeriklerin incelenmesiyle oluşturulan veri ve analizlere yer verildi.

Bunun için ilk olarak; üç ülkede de incelenecek yayın organları farklı temsiliyet kriterleri göz önünde bulundurularak seçildi. Bu noktada, farklı ülkelerdeki yayın organlarının seçiminin, anlamlı ve karşılaştırılabilir veriler elde etmek için somut bazı kriterler dikkate alındığı durumlarda bile, bu tür karşılaştırmalı çalışmaların en zorlu yanlarından biri olduğunun altını çizmek gerekir. Bu araştırmada, haber mecralarının seçiminde kriter olarak tiraj rakamları, medya sahipliği, siyasal pozisyonlar ve ideolojiler kullanıldı. Türkiye’de yazılı basın incelenirken, her ülkenin özgül koşulları ve yazılı ve online medyanın etki alanı göz önüne alınarak Azerbaycan ve Ermenistan’da online gazeteler incelendi. Dolayısıyla, Azerbaycan’da Report.az, azadliq.org, Trend.az ve Meydan.tv; Ermenistan’da Armenpress, Razm.info, Hetq ve Azatutyun; Türkiye’de ise Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazeteleri araştırma kapsamına alındı. Her yayın organıyla ilgili ayrıntılı açıklamalara ülke raporlarında yer verildi. Ancak, araştırmamızı kaçınılmaz olarak az sayıda yayın organıyla sınırlı tuttuğumuz için, çalışma dahilinde öznel seçimler yapmak gerekti. Farklı yazarlar farklı yayın organları seçebildi. Yine de bu örneklem, medyanın genel olarak çatışma ve savaş zamanlarında nasıl ayrımcı söylem ürettiğini ve barış söylemine ne ölçüde katkıda bulunduğunu tahlil edebilmek için nitelikli veriler sunuyor.

Olayların basına yansımaya tarihlerinin her ülkede aynı olmadığı göz önünde bulundurularak, incelenecek tarih aralığı da her ülkenin özgün durumuna göre belirlendi. Buna göre Azerbaycan’da 2-5 Nisan, Ermenistan’da 2-6 Nisan ve Türkiye’de 3-7 Nisan tarihleri arasında, yukarıda belirtilen medya organlarının yaptığı yayınlar analize dahil edildi. Bu gazetelerde ve tarih aralıklarında konuya dair

⁴ Thomas de Waal, op.cit., sf: 6.

⁵ www.nefretsoylemi.org, son erişim: 9 Kasım 2016.

rastlanan her içerik aşağıdaki sorular doğrultusunda incelendi. Bu sayede üç ülke raporunda da aynı soruların yanıtlarına yer verildi ve karşılaştırılabilir veriler elde edilmiş oldu.

1. İçeriklerin altında muhabirlerin imzası bulunuyor mu?
2. İçerik, ihtilafın geçmişi ile ilgili arka plan bilgisi veriyor mu?
3. İçeriğin başlıca bilgi kaynakları kimler veya neler?
4. En sık kullanılan sözcükler hangileri?
5. Her iki taraftaki ölümler tanımlanıyor?
6. Çatışmalar sırasında sivillerin yaşamı nasıl tarif ediliyor?
7. Diğer tarafı –ülke ve aktör– tanımlarken kullanılan dil nasıl?

Öte yandan bu soruların haricinde, inceleme esnasında karşılaşılan ve her ülke bağlamı için anlamlı olduğu düşünülen başka bulgulara da ülke raporlarında yer verildi.

GENEL DEĞERLENDİRME

Savaş ve çatışma dönemlerinde yapılan habercilik, mevcut etik kodları uygulamaktan fazlasını gerektirir. Barış gazeteciliği ise çatışmadan çözüme giden yolu mümkün kılan bir dil kullanmayı hedefler. Bunun için çatışma ve savaş durumlarında tüm tarafların medya aracılığıyla sesinin duyurulması büyük önem taşır. “Barış gazetecisi bütün tarafların (ki bu her zaman ikiden fazladır) konumlarını netleştirmeye, şeffaflaştırmaya çalışır; taraflar arasındaki farklı görüşleri konumları saklamadan, ortaklıkları öne çıkarmaya çalışır.”⁶

Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye medyasında yukarıda belirtilen kriterlere göre yapılan incelemede elde edilen verilere göre; ‘öteki’nin tanımlanma biçiminin ya da ayrımcı dilin üretiminin, bağlamlar farklılaşsa da benzer özellikler taşıdığı görülüyor.

Ülke raporlarına karşılaştırmalı olarak bakıldığında; çatışmada hayatını kaybeden asker ya da sivillerin sayısı üzerinden siyasilerin yürüttüğü psikolojik savaşın, üç ülkenin medyasında da yeniden üretilmesi ilk göze çarpan bulgulardan biriydi. Ölen Azerbaycan askerleri için “şehit”, Ermenistan askerleri içinse “ölü” ifadelerinin kullanımı Azerbaycan ve Türkiye medyasında benzerlik gösteriyor. Bu türden ifadeler yoluyla savaşta yaşanan kayıplardan bazıları değersizleştirilirken, bazıları yüceltiliyor.

Üç ülke medyasında da ölen askerlerin hemen yanında, çatışmalar esnasında yaşanan askeri mühimmat kaybına dair sayıların da veriliyor olması, ölü sayısının aslında karşı tarafa verilen zararı ifade eden sayısal veriler olduğu algısını yaratıyor. Savaşın insani boyutu göz ardı edilirken, bu sayısal veriler üzerinden yaşanan siyasi çekişmeye medya da böylece aracılık ediyor. Bu tür söylemler militarist dili destekleyerek savaş dilini de güçlendiriyor.

Araştırma kapsamında, Azerbaycan ve Türkiye medyasındaki haberlerin büyük çoğunluğunun muhabir ya da editör imzası olmadan yayımlandığı görüldü. Ermenistan medyasında ise çoğu haber, kaynak gösterilerek yayımlandı. Haberlerin imzasız olmasının bu yayın organlarının büyük çoğunluğunun Karabağ’da ya da çatışmaya yakın bölgelerde muhabir bulundurmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Öte yandan bu eksiklik doğrudan bilgiye erişimi güçleştirmekle beraber, okuyucunun da bilginin doğruluğundan şüphe etmesine sebep olabilir.

⁶ Sevda Alankuş, *Barış Gazeteciliği El Kitabı*, İstanbul: Bianet, 2016, sf: 82.

Bu bilgiden yola çıkarak yapılan incelemenin sonuçlarına baktığımızda; üç ülke medyasının da çatışmayı haberleştirirken kendi devlet ve hükümet temsilcilerini birincil bilgi kaynağı olarak kabul ettiği; diğer ülke sözcülerinin açıklamalarını ise değersiz, spekülatif ya da yalan olarak sunduğu görüldü. Türkiye medyasında bu durum, Türkiye hükümet temsilcilerinin yanı sıra Azerbaycan hükümetinin açıklamalarının birincil kabul edildiği ve Ermenistan temsilcilerinin açıklamalarının daha fazla sorgulanarak açıklandığı şeklinde gözlemlendi.

Azerbaycan ve Ermenistan arasında 20 yıldan fazla zamandır süren bu ihtilafın yeniden silahlı çatışmaya dönüşmesiyle ilgili yazılan haberlerde, sorunun tarihsel geçmişine ilişkin bir bilgi notu yayımlanması, bugünkü sürecin anlaşılması açısından büyük önem taşıyor. Öte yandan üç ülkenin medya organları da, çok az sayıda haberde bu tür bilgi notlarına yer verdi. Özellikle Türkiye toplumunun doğrudan parçası olmadığı bir çatışma hakkında, diğer ülke vatandaşlarından daha az bilgi sahibi olduğu ve konuya ilişkin objektif ve nitelikli Türkçe bilgi kaynaklarının kısıtlı olduğu göz önünde bulundurulursa; Türkiye medyasında bu konuya ilişkin haber yaparken tarihsel geçmişe dair bilgi sunmanın ne kadar önem taşıdığı açıkça görülebilir.

Son olarak; çatışmaya ilişkin incelenen tarih aralığında ve gazetelerde, doğrudan Azeri, Ermeni ya da Türk kimliklerinin hedef alındığı görüldü ve nefret söylemine varacak düzeyde açıkça düşmanlaştıran ifade örneklerine üç ülke gazetelerinde de rastlandı. Nitekim Hrant Dink Vakfı tarafından Türkiye basını üzerine 2009'dan bu yana aralıksız devam etmekte olan medyada nefret söylemi izleme çalışmasında, Karabağ'da çatışmaların yaşandığı dönemlerde, Ermenilere yönelik nefret söylemi örneklerinde artış yaşandığı gözlemleniyor. Diğer ülkelerde bu kapsamda sistematik bir medya izleme çalışması yapılmıyor olsa da durumun benzer olduğunu tahmin etmek mümkün. Öte yandan araştırma kapsamında rastlanan nefret söylemi örneklerinin de genellikle devlet, hükümet ya da askeri güçler tarafından gerçekleştirilen eylemler eleştirilirken; "Ermeni", "Azeri", "Türk" gibi kimlik isimlerinin kullanılması yoluyla oluştuğu görüldü.

Tüm bu tespitlerin detaylı analizlerini ve örnekleri ülke raporlarında bulabilirsiniz.

ERMENİSTAN

İngilizceden çeviren: Aylin Çitiloğlu

Ermenistan medyasında, Azerbaycan toplumu “gözü Ermenistan topraklarında” olan saldırgan bir komşu ülke olarak resmediliyor. Azerbaycan ve Azerbaycan toplumu genellikle tek parçalı bir grup olarak gösteriliyor. Azerbaycan toplumundan veya sivillerden nadir olarak bahsediliyor olmakla birlikte genelleyici bir terim olarak sıklıkla “Azerbaycan tarafı” ifadesi kullanılıyor. Ayrıca, sıklıkla medyaya yansıyan veya bazı durumlarda medyanın etkisi altında kalan kamusal söylemde, Azerbaycanlılar genellikle “Türkler” olarak anılıyor ve bu bir muhatap veya okuyucu için bir Azerbaycanlının mı yoksa Türkiye’den bir Türkün mü kastedildiği konusunda kafa karıştırıcı olabiliyor. Kamusal söylemde “Türk” sözcüğü sadece “Azerbaycanlı” sözcüğüyle aynı anlamda değil, aynı zamanda altta yatan anlamıyla “düşman” anlamında da sıkça kullanılıyor.

Ermenistan’daki medya söyleminde bariz olan önyargılardan biri de Azerbaycan’ın tek ayrıcalığının petrol endüstrisi olduğudur. Bunun dışında ülkenin kültür, ahlaki değerler veya toplum yaşamının diğer boyutlarından mahrum olduğu düşünülüyor. Azerbaycan’daki insan hakları problemlerinin altı çizilirken, her zaman Ermenistan’daki görece daha az baskıcı siyasi ortamla yan yana koyuluyor ve bu karşılaştırma, Ermenistan’daki iç problemleri göz ardı etmek için bir gerekçe olarak kullanılıyor. İnsanların Azerbaycan’la ilgili bu algılarına dair sıkça tekrar edilen bir Sovyet-Ermeni fıkrası örnek olabilir: Bir Azerbaycanlı, “Madem orda deniz yok, neden bir Deniz Bakanlığı’na ihtiyacınız var?” diye sorar. Bir Ermeni cevap verir: “O zaman siz de Azerbaycan’da neden Kültür Bakanlığı bulunduğunu sorun kendinize.”

Dağlık Karabağ ihtilafı haberleştirilirken medya organları, toplum içerisinde ihtilafı ilgili bir uzlaşma olduğu varsayımından hareket ediyor. Uzlaşma, Karabağ’ın “tarihi bir Ermeni toprağı” olduğu ve Sovyet makamları, özellikle de Stalin tarafından “keyfi bir şekilde Azerbaycan’a verildiği” ve Ermenilerin, 1991-1994 savaşında zafer kazanmak suretiyle tarihi adaleti tesis ettiği varsayımına dayanıyor. Medya kaynaklarının konuyla ilgili her bir yazının sonuna kısa bir tarihi arka plan bilgisi koymayı nadiren gerekli görmelerinin temel nedeni kendi görüşlerini okuyuculara empoze etmekten kaçınma arzusu değil; farz edilen bu uzlaşmadır.

Bir “Azerbaycanlı” veya bir “Türk”ün düşman olduğu imajı, Dağlık Karabağ’ın ihtilafı bölgesinde Nisan 2016’da tırmanan gerginlik sırasında iyice pekişti. Ermenistan medyasının temsilcileri, 2 Nisan günü sabahın erken saatlerinde, Dağlık Karabağ’ın Savunma Bakanlığı’na bağlı ordunun basın ofisi “temas hattının güney, güneydoğu ve kuzeydoğu yönlerinde, 1 Nisan’da ve 2 Nisan’da sabahın erken saatlerinde, **düşman** ağır silahlar, zırhlı araçlar ve hava kuvvetlerini kullanarak saldırı operasyonlarını gerçekleştirmiştir” ifadelerini içeren basın açıklamasını yayımladı.⁷

Haber kaynaklarının çoğu bu basın açıklamasını yeniden dolaşıma soktu. 3 Nisan’da, Azerbaycan Savunma Bakanı, tek taraflı ateşkesi duyurdu. Dağlık Karabağ’ın Savunma Ordusu ise ateşkesin yanlış bilgi olduğuna ve Azerbaycan güçlerinin Ermeni noktalarını bombalamaya devam ettiğine dair bir basın

⁷ *Heated clashes take place along Nagorno-Karabakh-Azerbaijani contact line*, 2 Nisan 2016, <https://armenpress.am/eng/news/841768/lernayin-xarabaxi-ev-adrbejani-shpman-gtsi-oxj-erkarutyamb.html>, son erişim: 9 Kasım 2016.

bülteni yayımladı. Bu ikinci açıklama Ermenistan haber kaynaklarının çoğu tarafından aktarıldı.⁸ Haftasonu ve çatışmanın sona erdiği 5 Nisan tarihine kadar olan zamanda medya, temas hattındaki çatışmaları haberleştirmeye devam etti. O günlerde haber ortamı çarpıcı bir şekilde değişti ve çatışmalar Ermeni medyasının işlediği temel konu haline geldi.

Çalışmanın bu bölümünde, Ermenistan'dan seçilen haber kaynaklarının, 2-6 Nisan tarihleri arasında cephe hattından yaptıkları haberlerin incelenmesine ilişkin sonuçları bulacaksınız. İki devlete ait veya birincil bilgi kaynağı devlete bağlı ve diğer ikisi bilgi kaynakları bakımından bağımsız mecralar olmak üzere bu izleme için dört haber kaynağı seçildi. İkincil seçme kriteri popülerlik, yani haber kaynaklarının ileri sürdüğü kamusal söylemin oluşmasında etkili pozisyonu oldu. Seçilen kaynaklar:

Armenpress, devlete bağlı bir haber ajansı ve temelde devlet bütçesinden finanse ediliyor. Kaynak, kendi haberlerini oluşturuyor olup diğer birçok medya organının alıntı yaptığı birincil kaynak olma özelliğini taşıyor. Konu dış ilişkiler, özellikle de Dağlık Karabağ olduğunda, Armenpress Yerevan'daki resmi görüşleri yansıtıyor.

Razm.info (tercümesi: askeri bilgiler), çoğunlukla orduyla ilgili haberleri veriyor. Çatışmanın tırmandığı sırada çok aktifti ve devlet ve diğer kaynakların izlediği ve alıntı yaptığı başlıca kaynaklardan biri haline gelmişti. Gerginliğin tırmanmasının nasıl işlendiğine ve üstü kapalı veya açık referanslara bakıldığında, başlıca bilgi kaynağının Ermenistan Savunma Bakanlığı olduğu görülüyor.

Hetq, çoğunlukla üst düzey yöneticilerle ilgili yolsuzluk vakalarına odaklanan bağımsız, araştırmacı bir haber sitesidir. Bu çalışmada Hetq, cephe hattından orijinal içerikler sunduğu ve Dağlık Karabağ bölgesine, baş editörün de dahil olduğu bir grup gazeteci yolladığı için seçildi.

Azatutyun⁹ veya RFE/RL'nin Yerevan bürosu, bağımsız bir haber medya kuruluşu ve RFE/RL merkez bürosunun düzenlemelerine ve etik kurallarını benimsiyor.

Çatışmanın ilk gününde, izlenen medya kuruluşlarının hepsi, başlıca Ermenistan ve Dağlık Karabağ Savunma Bakanlığı'nın basın bültenlerine dayanan sınırlı bilgiler paylaştılar. Bunu takip eden günlerde, birçok gazeteci haberleri yerinden vermek üzere Dağlık Karabağ'a gitti. Aktif çatışma bölgesinden uzak alanlarda yapılan yayınlarla ilgili herhangi bir kısıtlamala karşılaşmadı. Ancak, temas hattına yakın yerlerde gazetecilere askeri personelin eşlik etmesi zorunluymuştu. Bu uygulamanın "güvenlik nedeniyle" yapıldığı açıklandı. Bunun sonucu olarak, gazetecilerin fotoğraf veya video çekmek için askeri yetkililerden izin alması gerektiği için aktif çatışma bölgesinden iletilen bilgiler sansürlendi.

BULGULAR

2 Nisan ile 6 Nisan arasında Hetq, Azatutyun ve Razm.info'da yayımlanan haberlerin büyük çoğunluğu çatışmaya yer verdi. Sadece Armenpress, çatışmayı haberleştirmekle kalmayıp diğer yerel ve uluslararası haberleri de kapsamlı olarak verdi.

⁸ *Azerbaijan claims that it "unilaterely" stopped military actions*, 3 Nisan 2016, <http://www.azatutyun.am/a/27651522.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

⁹ Bu raporda analiz edilen metin halindeki içeriklerin dışında, Azatutyun'un radyo programları ve video raporları da bulunmaktadır.

Hetq ve Armenpress'te, haberlerin çoğu gazetecilerin imzası olmadan yayımlandı. Bu konuda Hetq'in, doğrudan cephe hattından bildirilen haberlerin baş editör Edik Bagdasaryan'ın imzasını taşıması şeklinde istisnaları oldu. Azatutyun, yayımlanan içerik bir alıntı veya bir resmi basın bülteni olmadığı sürece muhabirin ismini yayımlamadı. Razm.info'da ise başlığın altında hep aynı isim yer aldı. Bu dönemdeki tüm haberlerin altında, Razm.info'da görevli iki gazetecinin imzası bulunuyordu.

Yukarıda bahsedildiği gibi, izlenen haber kaynaklarının hiçbirisi ihtilafın genel olarak geçmişine dair arka plan bilgisi sunmadı. Ancak, Armenpress tarafından yayımlanan neredeyse tüm haberlerde, her bir makalenin sonunda mevcut çatışmayla ilgili resmi pozisyonu ve bununla ilgili gelişmeleri özetleyen, italik harflerle yazılmış kısa bir metin bulunuyordu.

İncelenen tüm haber sitelerinde, başlıca bilgi kaynağı başlangıçta Ermenistan Savunma Bakanlığı ve Dağlık Karabağ'ın Savunma Ordusu'ydu. Azatutyun ve Hetq daha sonra, birincil kaynaklardan orijinal bilgiler de sunmaya başladı. Azatutyun, seçilen kaynaklar arasında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev de dahil olmak üzere, Azerbaycan'ın resmi kaynaklarından alıntı yaparak haber yayınlayan tek haber kaynağıydı.¹⁰ Hetq sıklıkla Dağlık Karabağ'dan haberleri bildiren kendi baş editöründen alıntılar yaptı.

İncelenen haber kaynakları, gerginliğin tırmanmasına ilişkin haber yaparken, ihtilaf bölgesinde yaşayan siviller dahil Azerbaycanlı sivillere veya Azerbaycan toplumuna atıfta bulunmadı. Bunun yerine, kaynaklar genel olarak "Azerbaycan tarafına" veya Ermenistan ordusuna ve Azerbaycan devletine atıfta bulundu. Haber yazarken Azerbaycan'ı tanımlamak için en sık kullanılan sözcük, "karşı taraf" (հակառակորդ) sözcüğü oldu. Her ne kadar yine militarist bir kavram olarak değerlendirilebilecek olsa da, son yıllarda birçok kurum tarafından "düşman" / "düşman güçleri" yerine "karşı taraf" ifadesini kullanmak, daha tarafsız bir dil benimsemek adına savunuluyor. Bazıları, özellikle de bağımsız haber portalı Azatutyun, haber yaparken kendi yorumlarına yer vermekten veya duygusal bir dil kullanmaktan kaçındı. Ancak, haber kaynaklarının aktardığı basın bültenlerinde söz konusu duygusal dil korundu. Örneğin, 2 Nisan'da Azatutyun'da yayımlanan haberlerden birinde, Savunma Bakanlığı'nın "Savunma Ordusu'nun alt birimleri iki düşman [Ermenice'deki "düşman" sözcüğünden -թշմաբախ] tankını etkisiz hale getirdi." şeklindeki basın bülteninden alıntı yaptı.¹¹ Diğer kaynaklar da aynı basın bültenini yayımladılar.

Azatutyun'un aksine, bağımsız haber kaynağı olan Hetq, bazı durumlarda duygusal dil ve görsellere başvurdu. Hetq, 2 Nisan'da öldürülen ve ağır yaralanan sivillerin gösterildiği, Taliş köyünden çarpıcı fotoğraflar içeren, "Taliş'de Vahşet" başlıklı bir haber yayımladı. Hetq'de yer alan metin şu şekildeydi: "Okuyucularımızdan özür dilemek istiyoruz. 'Hetq' hiçbir zaman bu tür fotoğraflar yayınlamamıştır, bu durum etik kurallarımızı ihlal etmektedir, ancak şu andaki gerçekliği göstermek için başka bir yolumuz yok."¹² Böylece Hetq, kendi etik kurallarını bilerek ihlal ettiklerini itiraf ederek, barış zamanında başka, savaş zamanında başka bir dizi kurala uyduklarını belirtmiş oldu. Yayımlanan fotoğraflar güçlü bir ses

¹⁰ Aliyev speaks about "war victory", 3 Nisan 2016, <http://www.azatutyun.am/a/27651664.html>, son erişim: 10 Kasım, 2016.

¹¹ Bir çocuk öldü, 2 çocuk yaralandı: Savunma Ordusu temas hattında ağır çatışmaların olduğu bilgisini veriyor, 2 Nisan 2016, <http://www.azatutyun.am/content/article/27649954.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

¹² Taliş'de Zulüm (Dikkat: Vurulan insanların fotoğrafları yayınlanmaktadır), 3 Nisan 2016, <http://hetq.am/arm/news/66976/vayragutyunner-talishum-zgushacum-hraparakvats-e-gndakaharvats-andzanc-lusankar.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

getirdi ve Azərbaycanlıların Ermənistan toplumundakı imajının daha da insanlıktan çıxmasına katkıda bulundu.

Basın bültenlerinden alıntı yaparken Azərbaycanlıları işgalci ve barbar, Ermenileri ise kendilerini savunan ve kurtarıcı olarak resmeden duyusal sözcükler de devam etti ve bu durum, iki kimlik arasında birinin tabiatı gereği iyi ve digərinin tabiatı gereği kötü olduğu gibi bir imaj oluşturdu: “Ermeni birlikleri cephə hattının bazı kısımlarında ilerleyərək yeni toprakları **kurtardı**... Askeri çatışmalar sırasında **düşman**, temas hattı boyunca sadəcə Ordunun askerlərinə qarşı değıl, barışçıl halka qarşı da **barbar əməllərlə** sivrildi... **Katillər topluluğundan** sadəcə birqacə geri çəkilmələri sırasında Ermeni askerləri tərəfindən öldürülmüşdür...” Bəzi durumlarda, məşətlərdə habərin bir basın bülteni olduğu bəllirilmədi. Örneğın “Azərbaycan ordusu 14 tankını kəybəttdi, Ermeni birlikləri cəphenin bazı bölümlərində ilerleyərək yeni toprakları kurtardı” ifadələri kəynağına referans verilməksizn sunuldu.

Hətq, Dağılık Karabağ’dan bildirməktə olan baş editörlərindən alıntı yaptıkları başkə bir habərdə şöyle yazdı: “**Azərbaycanlılar** panik yapıyorlar və temas hattının Kuzey bölümü boyunca geri çəkiliyorlar. Ermeni kuvvətləri, onların işgal ettiğı toprakları yəniddən ele geçirdilər.”¹³ Bu cümlədə Azərbaycanlı askerlər və ya olayda yər alan özəl kuvvətlər və gənəl halk arasında hərhangi bir ayırım yapılmıyor. Bu ifadə, paniğın gənəl olarək “Azərbaycanlılar” için gəçərli olduğunu düşündürüyövrə Ermənistan’dakı Azərbaycanlılarla ilgili tək parçalı və korkək grüp klışəsini pəkıştiriyor.

Азərbaycanlıлар Эрмєnistан toplumundakı imajının daha da insanlıktan çıkmasına katkıda bulundu.

Ադրբեջանցիները խուճապի մեջ են

10:43, 4 ապրիլի, 2016

«Զեռցի» խմբագիր Եղիկ Բաղդասարյանը Արցախից հաղորդում է, որ սահմանագծի հյուսիսային ուղղությամբ ադրբեջանցիները խուճապի են մատնվել և փախուստի դիմել: Հայկական զինուժը Նրանց կոմից գրավված դիրքերը հետ է վերցրել:

ԼԴԲ ՊՆ մամլո ծառայության ղեկավար Սենոր Հարությունը «Զեռցին» հայտնեց, որ այսօր հայկական զինուժը երեք տանկ է ոչնչացրել այս ուղղությամբ:

«Հարավում մի քիչ առաջխաղաում ունենց, այստեղ երկու տանկ են խփել: Հակառակորդը մեծաքիվ դիակներ է բողել Նահանգելիս», - հայտնում է Եղիկ Բաղդասարյանը:

Սենոր Հարությունը հաստատեց Նաեւ ադրբեջանակ զինուժի խուճապով Նահանգելու մասին լուրը: ՊՆ մամլո ծառայության ղեկավարը հայտնեց, որ մանրամասները կներկայացնեն քիչ հետո՝ իրենց ծառայության տարածած հաղորդագրությամբ:

¹³ *Azərbaycanlılar panik içinde*, 3 Nisan 2016, <http://hetq.am/arm/news/66991/adrbejancinery-khutchapi-mej-en.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

Hükümete bağlı kaynaklar, Armenpress ve Razm.info, haberciliklerinde daha az dikkatliydi. Dört günlük gerilim süresince Armenpress, Azerbaycanlılarla ilgili sert bir üslupla olumsuz görüşler ifade etmiş olan ve onları IŞİD ve terörle ilişkilendirmiş olan uzmanlar ve siyasetçilerle röportajlar yaptı. Armenpress, Rus siyasi analist Stanislav Tarasov ile yapılan bir röportajdan alıntı yaparak şöyle yazdı: “Tarasov, **‘İslam Devleti’ teröristlerinin** temas hattında **Azerbaycan için** Ermeni silahlı kuvvetlerine karşı **savaşmakta oldukları** hususunda konuşurken, Azerbaycan yönetiminin **teröristlerin** kendileri için ciddi bir sorun olduğunun farkına varmak zorunda olduğunu söyledi.”¹⁴ Armenpress, Dağlık Karabağ Cumhurbaşkanlığı sözcüsüyle yapılan röportajdan ise şu şekilde alıntı yaptı: “Azerbaycan, **terörist, faşist ve anormal** bir devlettir.”¹⁵

Ադրբեջանի այս գործողությունները 1994 թվականից հետո կարելի է համարել աննախադեպ. Դավիթ Բաբայան

10:26, 2 Մարտի, 2016

ԵՐԵՎԱՆ, 2 ԱՊՐԻԼԻ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Ադրբեջանի գործողությունները մարտահրավեր են՝ ուղղված միջազգային հանրությանը: Այս մասին «Արմենպրես»-ի հետ զրույցում նշեց Արցախի նախագահի մամուլի քարտուղար Դավիթ Բաբայանը: «Ադրբեջանն ահաբեկական, ֆաշիստական աննորմալ պետություն է: Սա մարտահրավեր է ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկությանը: Վաշինգտոնում ընթանում են բանակցություններ, ամբողջ աշխարհը հավաքված է այնտեղ, իսկ Ադրբեջանը Թուրքիայի օժանդակությամբ նման քայլերի է գնում: Իհարկե, Ադրբեջանը մեր կողմից ստացել է համարժեք պատասխան, իսկապակես զոհեր ունեն, հետ են չպրտվել, բայց ամեն դեպքում այսպիսի պահելանքը պետք է համարժեք պատասխան ստանա միջազգային հանրության կողմից», -ասաց Դավիթ Բաբայանը:

Նրա խոսքով, Ադրբեջանի այս գործողությունները 1994 թվականից այս կողմ կարելի է համարել աննախադեպ: «ԱՄՆ պետքարտուղար Ջոն Բերկի հետ հանդիպումից հետո Ադրբեջանը շնորհակալություն էր հայտնել միջնորդության համար: Հիմա նույն Ադրբեջանը հարձակում է գործում: Մի բան ասում է, մեկ այլ բան անում: Մենք ենք այստեղ քաղաքակիրթ աշխարհի պատիվը պահում: Վերջապես պետք է միջազգային հանրության կողմից Ադրբեջանը կոշտ արձագանք ստանա նման պահվածքի համար: Միանշանակ է, որ միջազգային հանրությունը պետք է գործնական քայլերի գնա», -ասաց Դավիթ Բաբայանը:

Արցախի նախագահի մամուլի քարտուղարը նշեց, որ Ադրբեջանի կողմից կրակոցները շարունակվում են, խոցվել է ադրբեջանական ուղղաթիռ, նրանք ունեն մեծ կորուստներ, հայկական կողմից իրավիճակը վերահսկելի է: Հայկական կողմում որևէ խոճապ չկա, Ադրբեջանի սահմանային հատվածում մեծ խոճապ է սկսվել:

Արցախի պաշտպանական գերատեսչության հաղորդագրության մեջ նշվում է. «Այս պահի դրությամբ դարաբաղա-ադրբեջանական հակամարտ գործերի շփման գծի ողջ երկարությամբ տեղի են ունենում թեժ բախումներ:

Պաշտպանության բանակի առաջապահ ստորաբաժանումները, ընդունելով հակառակորդի մարտահրավերը, վարում են հուսալի պաշտպանական մարտեր: Առաջնագծում ստեղծված իրադրության մասին առավել մանրամասն կանդիդատները մեր առաջիկա հաղորդագրություններում:

¹⁴ Azerbaijan fails to reach its goals with provoking action, 6 Nisan 2016, <https://armenpress.am/arm/news/842399/adrbejany-sadrich-gortsoxutyunnerov-chhasav-ir-nptakin.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

¹⁵ The actions of Azerbaijan are unprecedented since 1994. David Babayan, 2 Nisan 2016, <https://armenpress.am/arm/news/841783/adrbejani-ays-gortsoxutyunnery-1994-tvakanic-heto-kareli.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

Armenpress ayrıca, Azerbaycanlılar hakkında “düşman geriye püskürtüldü”, “düşmanın provokasyonu” ve Ermeniler hakkında “Ermeni askerlerin kahramanlıkları”, “Ermeni kuvvetleri işlerini cesurca yapıyorlar” gibi ifadelerle Ermeni askerlerini pozitif ve tarafsız, Azerbaycanlıları ise negatif bir bakış açısından resmetti. 3 Nisan’da Armenpress şöyle yazdı: “Azerbaycan’ın televizyon kanalları kendi halkına koyun gibi davranıyor ve Ermeni tarafının ‘kayıplarını’ gösteren, kayıpların gerçekte görülmediği cepheden video materyalleri gösteriyor.”¹⁶ 4 Nisan’da Razm.info ise şöyle yazdı: “Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin Ermeni Artsah bölgesinde zulüm uygulamış olduğunu hatırlatırız. Artsah’da bir çocuk ve üç sivil ölmüştür.”¹⁷

Razm.info, Dağlık Karabağ ordusunun tüm basın bültenlerini, “düşman”, “Azerbaycan’ın taarruzu” gibi sözcüklerle dolu, düşman imajını oluşturan bir dil kullanarak aktardı. 3 Nisan’dan başlayarak, internet sitesinin temel işlevi ve haberlerinin çoğunluğu, “Azerbaycan tarafı”nın ölü/yaralı sayısına ilişkin şişirilmiş sayılar verdiği görülen haberlerdi. Bilgi kaynakları olarak “açık kaynaklar” veya “sosyal medya profilleri”ni gösterdi.¹⁸ Ermenistan tarafının ölü/yaralı sayıları ya az olarak bildirildi ya da hiç bildirilmedi. Bazı durumlarda, doğrulama olmaksızın şiddete ilişkin çarpıcı fotoğraflar yayımlandı. 2 Nisan’da yayımlanan bir haberde, Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan’ın sözlerinden alıntı yapılarak Ermeni tarafında 18 ölü olduğu bildirildi.¹⁹ Azerbaycan haber kaynakları, Ermeni tarafındaki ölü sayısını bildirirken yine Ermenistan tarafından bir askeri yetkilinin verdiği sayıları aktardı. Daha sonra, ilk gün bildirilenden daha fazla ölü olduğu ortaya çıktı. 14 Nisan tarihinde Ermenistan Savunma Bakanlığı, 2-5 Nisan tarihleri arasında, Ermenistan tarafında 92 ölüm olduğunu resmi olarak duyurdu, ancak bunlardan kaçının çatışmaların ilk gününde öldürülmüş olduğunu belirtmedi.²⁰

Bunun aksine, Azerbaycan tarafındaki ölü sayıları olduğundan fazla gösterildi. 2 Nisan tarihli bir haberde, Dağlık Karabağ’ın Savunma Bakanlığı kaynak gösterilerek, sadece 2 Nisan’da Azerbaycan tarafının 200’den fazla askerini kaybettiği belirtildi.²¹ O günlerde ileri sürülen, yüzlerce Azerbaycanlının öldürüldüğüne ve geri çekilmekte olduğuna ve Ermenistan tarafında çok az sayıda ölü/yaralı olduğuna dair iddialar, Azerbaycan medyasının bildirdiği çok sayıda Ermeninin öldürüldüğü ve Azerbaycan kuvvetlerinin çok az ölü/yaralı ile ilerlediğine dair haberlerle ciddi şekilde çelişki içindeydi.²² Karşı tarafın ölü/yaralı sayılarının şişirilmesi ve kendi tarafındaki ölü/yaralı sayılarının olduğundan az olarak bildirilmesi; her iki tarafın da var olan hükümetlere halk desteğinin sürdürülmesi için yıllar boyunca medya üzerinden yaydıkları, kendi üstünlüklerine dayalı askeri söylemlerine uygun bir sahte gerçekliği üretmek amacıyla kullandığı etkili bir araç olduğunu belirtmek gerekir.

¹⁶ *Azerbaijani TV channels treat their own people like sheep showing fake reports from the line of contact*, 3 Nisan 2016, <https://armenpress.am/arm/news/842005/adrbejany-sepakan-zhoxovrdin-ochkhari-tex-e-dnum-cucadrellov.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

¹⁷ *Defense Army warns the authorities of Azerbaijan*, 4 Nisan 2016, <http://razm.info/81875>, son erişim: 10 Kasım 2016.

¹⁸ *Losses of Azerbaijan between April 1-5*, 6 Nisan 2016, <http://razm.info/82125>, son erişim: 10 Kasım 2016.

¹⁹ *President of Armenia: Armenian army has 18 dead, about 35 injured*, <http://razm.info/81600>, son erişim: 10 Kasım 2016.

²⁰ *The number of Karabakh war deaths reached to 92 during the clashes in Artsakh*, 14 Nisan, 2016, <https://www.armenianow.com/en/hy/karabakh-hy/2016/04/14/armenia-casualties-update-karabakh-april/995/>, son erişim: 10 Kasım 2016.

²¹ *Defense Army presents the losses of the enemy*, 2 Nisan 2016, <http://razm.info/81581>, son erişim: 10 Kasım 2016.

²² Bkz. raporun Azerbaycan bölümü.

Seçilen haber kaynakları incelendiğinde, ölen kimselerin tanımlanmasında ortak bir yaklaşım olmadığı ve Ermeni tarafından ölümler için l, kurban, kazazede (qnh) ve kayıp (łqnnłun) gibi çeşitli sözcükler kullanıldığı grld. Azerbaycan tarafındaki ölümler tanımlanırken, en sık kullanılan sözcükler, ‘Azerbaycan tarafının kayıpları’ veya ‘ldrlenler’ oldu.

İhtilaflı Dağlık Karabağ bölgesinin adı, farklı medya kaynaklarında farklı şekillerde anıldı. Armenpress, “Dağlık Karabağ Cumhuriyeti” veya “Artsah” isimlerini kullandı. Bunlardan ilki Dağlık Karabağ bölgesinin devlet statüsünün olduğuna vurgu yaparken, ikincisi ihtilaflı bölgenin Ermenice adıdır. Hetq sadece “Dağlık Karabağ Cumhuriyeti” ifadesini kullanırken Razm.info sadece “Artsah” ifadesini kullandı. Azatutyun ise uluslararası arenada tarafsız görünmeye çalışan kimselerce Rusça versiyonundan esinlenen Nagorny Karabakh ile birlikte sıkça kullanılan bir tabir olan “Dağlık Karabağ” ifadesiyle tanımladı.

İncelenen haberlerin çoğundaki ana aktörler, devletler ya da silahlı kuvvetler veya kapsayıcı terim olan “taraf”dı (Ermeni tarafı, Ermeni gler, Dağlık Karabağ Savunma Ordusu’nun gler, Azerbaycan, Azerbaycan tarafı, Azerbaycan gler). Birçok kez belirtildiği gibi, Azerbaycan düşman tarafı ve düşman olarak anıldı.

Gerginliğin işlendiği haberlerde nadiren sivillerin durumu bildirildi ve genellikle askeri harektlara odaklanıldı. Özellikle iş Azerbaycanlı l/yaralı sayısını bildirmeye geldiğinde, sayılar sivil mi askeri mi olduğu belirtilmeden verildi. Yaralı/l Ermeni sayısı verilirken ise, sivil kurbanlar ve sağ kalanlarla ilgili bazı video ve fotoğraf hikyeleri bulunuyordu. ldrlen askerlerin yaşamları ve ailelerine ilişkin bazı hikyeler yayımlandı.²³ Ermenilerin yaşadığı Taliş köyünde yaşayan ve çatışmaların ilk gününde kaçmış olan kişilere de özel olarak yer ayrıldı.

Armenpress, Ermeni askerlerin birkaçının cenaze törenlerini, cenazede kimlerin bulunduğundan bahsederek haberleştirdi. Yakınlarının söylediklerinden de alıntılar yaptı. Tüm metinler, onları kahraman olarak anmak suretiyle, askerlerin kişisel ve profesyonel özelliklerine ve vatanseverliklerine dair övgüler içeriyordu.²⁴ Hetq, sadece bir adet cenaze töreniyle ilgili haber yaptı.²⁵ Ayrıca, bu çalışmaya dahil edilmese de, cenazeleri, toplu bir kayıp yaşandığı imajını yaratacak şekilde yoğun olarak haberleştiren başka birçok haber kaynağı bulunuyordu.

Türkiye, medyada nadir olarak yer buldu. Haber olduğunda ise, Azerbaycan ile müttefik olmuş ve Ermenistan’a düşmanca davranan bir aktör olarak sunuldu. Armenpress, Azerbaycan Savunma Bakanı Zakir Hasanov ve Türkiye Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz arasındaki, İsmet Yılmaz’ın Azerbaycan’ın hareketlerini desteklediği bir telefon görüşmesine ilişkin bir yazı yayımladı. Armenpress, başka bir

²³ “Papa came and said – Don’t be afraid, I’m with you, mama replied – If you’re with us won’t the bombs explode?”, 4 Nisan 2016, <http://hetq.am/arm/news/67023/papan-ekav-asec-mi-vakheceq-es-dzer-het-em-maman-el-te-or-du-mer-het-es-ed-rumbery-chen-paytelu.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

²⁴ *He gave the most valuable to his homeland: farewell of the killed soldier in Artsakh*, 4 Nisan 2016, <https://armenpress.am/arm/news/842177/na-hayreniqi-hamar-tvec-amenatanky-verjin-hrazheshty-arcakhum.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

²⁵ *Requiem of 23-year-old Merujan Stepanian from Gyumri was held in St. Nishan church*, 5 Nisan 2016, <http://hetq.am/arm/news/67073/gyumreci-23-amy-a-meruzhan-stepanyani-hogehangsti-araroxutyuny-katarvec-surb-nshan-ekexecum.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

yazıda, Azerbaycan cumhurbaşkanını kastederek “Erdogan ‘küçük kardeşi’ni savunmakta gecikmedi”²⁶ şeklinde bir haber yaptı. Armenpress, ilginç bir şekilde, Azerbaycan’a destek ifadelerinin ve Azerbaycan Savunma Bakanı’nın verdiği bilgilerin iletildiği haberlerin Türkiye’de sadece hükümet yanlısı kaynaklarca yapıldığını da iddia etti ve bununla, Azerbaycan’a olan desteğin hükümetle sınırlı olduğu ve yaygın olarak paylaşılmadığı fikrini ileri sürdü. Bu kaynakta, alternatif olarak, Demokrat Haber’de yayımlanmış olan ve Azerbaycan tarafının ifadelerinin yalan olduğu konusunda eleştiri getiren bir makaleden alıntı yapıldı.²⁷

Ermenistan medyasında daha sonra “4 gün savaşı” olarak adlandırılmış olan 2-5 Nisan arasındaki çatışma, Ermenistan’da, sadece Azerbaycan’ın sorumluluğunda olan bir durum olarak tarif edildi ve hiçbir alternatif açıklamaya yer verilmedi. Farklı haber kaynakları incelendiğinde, bağımsız haber kaynaklarıyla hükümet kaynakları arasında önemli bir fark olduğu ortaya çıktı. Bağımsız kaynaklar, tutarsız bir şekilde olsa da, birincil kaynaklardan faydalanmaya çalıştı, etik kurallarına uydu ve ihtilafa duyarlı habercilik yaptı. Öte yandan, hükümete bağlı ve hükümet yanlısı kaynaklar, Azerbaycan ile ilgili bir düşman imajı çizmeyi hedefledi ve resmi kaynaklardan aldıkları bilgileri iletmeye ağırlık verdi.

²⁶ Turkey “justified” the aggression of Azerbaijan towards NKR, 2 Nisan 2016, <https://armenpress.am/arm/news/841920/turqian-ardaracrel-e-adrbejani-otndzgutyuny-lxh-i.html>, son erişim: 10 Kasım 2016. Erdogan hurried to support “younger brother”, 2 Nisan 2016, <https://armenpress.am/arm/news/841909/erdoxany-shtapel-e-ajakutyun-haytnel-poqr-exbory.html>, son erişim: 10 Nisan 2016.

²⁷ Turkish media disapproves the messages of Azerbaijani MFA on NKR, 2 Nisan, 2016, <https://armenpress.am/arm/news/841913/turqakan-mamuly-herqum-e-lxh-shurj-adrbejani-pn-haxordagrutynnery.html>, son erişim: 10 Kasım 2016.

AZERBAIJAN

İngilizceden çeviren: Aylin Çitiloğlu

Ermenistan ve Ermeniler, kamusal söylemde ve medyada Azerbaycan'ın büyük düşmanları olarak resmediliyor. Yerevan Press Club [Yerevan Basın Kulübü] ve Yeni Nesil Journalists' Union [Yeni Nesil Gazeteciler Birliği] tarafından gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, Ermeniler katil, tecavüzcü ve işgalci olarak lanse ediliyor ve bu anlayış zaman içinde veya nesiller arasında farklılık göstermiyor.²⁸ Institute for War and Peace Reporting [Savaş ve Barış Gazeteciliği Enstitüsü] (IWPR), bu tasvirle ilgili olarak, Ermeni ve Azerbaycanlı gazetecilerin her iki ülkedeki tarih ders kitaplarında yer alan tarihi anlatıyı ortaya koydukları "Ermenistan ve Azerbaycan'da Tarih Dersleri" başlıklı bir çalışma hazırladı: "Bakü Devlet Üniversitesi Slav tarihi bölüm başkanı Tofiq Veliyev, bu ders kitabının yazarı olup gerçeği söylemek için olumsuz bir dil kullanması gerektiği konusunda ısrarcı davranmaktadır. Veliyev: 'O ifadeler [ezeli düşmanlarımız] Ermenilerle ilgili doğru bir tasvir sunmaktadır'. 'Onları böyle tarif etmezsem tarihi gerçekleri çarpıtmış olurum'.²⁹

Azerbaycan'da, son üç yıl içerisinde, bir takım Azerbaycanlı yazarlar, entelektüeller ve gazeteciler, "Ermeniler" olarak yaftalandı. Azerbaycan'ın en ünlü yazarlarından ve "İstiglal" [Bağımsızlık] ve "Shokhrat" [Ün] milli nişanlarının sahibi Ekrem Eylisli,³⁰ 2013'te yayımlanan "Taştan Rüya" isimli romanı nedeniyle hedef gösterildi. Romanda, Ermenilerin öldürüldüğü 90'lı yılların Bakü'sü konu ediliyordu. Ermenileri olumlu değerlendirmesi ve önceki cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'i eleştirmesi gerekçesiyle Ekrem Eylisli'nin ünvanları elinden alındı ve kitlesel aşağılama ve itibarsızlaşma yaşadı. Hükümet yanlısı gençlik grupları evinin önünde protestolar sergiledi, milletvekilleri kitaplarını yakmayı, vatandaşlığını elinden almayı ve Azerbaycan'dan tamamen sınır dışı etmeyi önerdi. Tofiq Veliyev'in aksine Eylisli, "Azerbaycan tarihini amaçlı olarak çarpıtmakla" suçlandı.³¹

Bu ve diğer birçok örnek cephe hattındaki gerilim sırasında daha görünür hale geldi. Agresif retorik ve ötekinin insanlıktan çıkarılması agresif bir şekilde çoğalıyor ve hem hükümet medyasında hem bağımsız medyada farklı bir fikir sunmak için çok az olanak bırakılıyor veya hiç olanak bırakılmıyor.

Aşağıdaki kısım, 2-5 Nisan 2016 arasında, Dağlık Karabağ ihtilafının tırmandığı dönemde, hükümet ve bağımsız medya platformlarının kullandığı dilin, bu raporun giriş bölümünde belirtilen kriterlere göre izlenmesiyle oluşturuldu. Bu analiz için aşağıdaki medya kaynaklarını seçtik:

Report.az: Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile bağlantıları olan yarı bağımsız bir online haber portalıdır ve bu portalın haberlerinin çoğu kendi haberciliklerine dayanıyor. Ancak, ülkenin iç politika

²⁸ *Glossary of hate speech in the media of Armenia and Azerbaijan*, Erivan Basın Kulübü, Yeni Nesil Gazeteciler Birliği, Avrupa-Asya Ortaklık Vakfı, 2008-2013, http://epfarmeria.am/wp-content/uploads/2014/06/glossary_eng-1.pdf, son erişim: 9 Kasım 2016.

²⁹ Haykuhi Barseghyan ve Shahla Sultanova, *History lessons in Armenia and Azerbaijan*, IWPR, 2 Mart 2012, <https://iwpr.net/global-voices/history-lessons-armenia-and-azerbaijan>, son erişim: 9 Kasım 2016.

³⁰ Damien McGuinness, *Azeri writer Akram Aylisli hounded for 'pro-Armenian' book*, BBC News, 15 Şubat 2013, <http://www.bbc.com/news/world-europe-21459091>, son erişim: 9 Kasım 2016.

³¹ *Media reports: Baku detains famous writer Akram Aylisli attacked by authorities for describing pogroms of Armenians*, Panorama.am, 30 Mart 2016, <http://www.panorama.am/en/news/2016/03/30/Media-reports-Baku/1553787>, son erişim: 9 Kasım 2016; Sultan Kerimov, *Lawyer of armenianism, Amal Clooney used BBC to slander Baku*, 26 Nisan 2016, <http://news.day.az/politics/774458.html>, son erişim: 9 Kasım 2016.

konularıyla ilgisiz genel bir habercilik olmadığı sürece, büyük oranda, Bakü'deki resmi pozisyonu yansıtır.

azadliq.org: Azadliq Radiosu veya Radio Free Europe/Radio Liberty Azerbaijan hizmeti, bağımsız bir çevrimiçi haber kaynağıdır ve AM dalgasında yayın yapan günlük radyo programları, uydu aracılığıyla yayımlanan günlük haber programları ve radyonun resmi YouTube kanalı mevcut. Haberciliği muhabirlerinin çalışmalarına dayanıyor ve güvenilir bir bilgi kaynağı olarak biliniyor.

Trend.az: Hükümet yanlısı bir online haber kaynağıdır ve haberciliği yoğun olarak hükümetin çizgisini yansıtır. Hükümetin eleştirildiği durumlarda kaynak, yönetimdeki yapının tarafında yer alıyor ve benzer şekilde ihtilafı haberleştirirken haberciliği Bakü'deki resmi görüşü yansıtır.

Meydan.tv: Berlin yakınında bulunan bu muhalif haber kaynağıdır; eski bir siyasi tutuklu tarafından kuruldu. Objektif habercilik sunmayı hedefliyor ve haberleri, Azerbaycan'daki serbest çalışan muhabirlerine ve Berlin ofisinde yürütülen çalışmalara dayanıyor.

BULGULAR

Azerbaycan'daki medya ortamı oldukça sınırlı; bu yüzden, Dağlık Karabağ ihtilafı ile ilgili görüş farklılıkları şöyle dursun, genel anlamda farklı görüşler tespit etmek zor. Medyanın büyük bir kısmı, ayrımcı söyleminde Ermenistan'ı düşman olarak gösteriyor. Ermenistan, zayıf ve sürekli ekonomik zorluklar yaşamakta olan bir ülke olarak resmediliyor. Azerbaycan medyası sürekli olarak hükümetin askeri bütçesiyle (2003 yılında 177 milyon ABD dolarından 2015'te 3 milyar ABD dolarına³²) ve Ermenistan'ın toplam devlet bütçesinin birkaç katı olmasıyla övünüyor. Ötekinin insanlıktan çıkartılması, özellikle halkın tüketimi için kolay ulaşılabilen medya platformlarında, yaygın ve sık rastlanılan bir durum olarak karşımıza çıkıyor.

Ermeni ve Azerbaycanlı güçler arasında 2-5 Nisan tarihlerindeki ağır savaş, medya savaşları veya suçlamaları açısından bir istisna olmadı. İhtilafın başlangıcında tarafların her biri gerginliğin tırmanmasıyla ilgili ötekini suçladı. Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın yaptığı açıklamalardan birinde, 12 Azerbaycanlı askerin "şehit olduğu" veya "Müslüman şehitler" olduğu ve 100'den fazla Ermeni askerin öldürüldüğü veya yaralandığı ve ağır silahlarının yok edildiği belirtildi.³³ Dağlık Karabağ Savunma Bakanlığı'nın yayımladığı benzer bir açıklamada, kendi askerleri kahraman olarak övülürken 200'den fazla Azerbaycanlı askerin öldürüldüğü belirtildi.

İncelenen kaynakların, izlenen dönemde yayımladığı haberlerin çoğu, tahlil yazıları veya başyazılar dışında imzasızdır (bu izlenen dönemle sınırlı olmayan bir uygulamadır). Radio Liberty'nin Ermenistan yayınlarıyla bilgi değişiminde bulunan Azadliq Radiosu dışında, buradaki analizde kullanılan geri kalan kaynakların hiçbirinin Ermenistan veya Dağlık Karabağ'da bulunan gazetecilere erişimi yoktu. Bunun en önemli sebebi, ihtilafa ve bu bağlamda, 'öteki'ne olan genel yaklaşımdır. İki hükümet arasındaki bağlar

³² *A frozen conflict explodes*, The Economist, 9 Nisan 2016, <http://www.economist.com/news/europe/21696563-after-facing-decades-armenia-and-azerbaijan-start-shooting-frozen-conflict-explodes>, son erişim: 9 Kasım, 2016.

³³ *Conflict erupts between Azerbaijani and Armenian forces*, The Guardian, 2 Nisan 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/apr/02/conflict-erupts-between-azerbaijani-and-armenian-forces>, son erişim: 9 Nisan 2016.

sınırlı olduğundan, diğer tarafta çalışma izni olan gazeteci bulunmamakla birlikte medya kaynakları arasında herhangi bir işbirliği de yoktur.

Dört kaynağın hepsi, her bir haberin sonunda ihtilafla ilgili arka plan bilgisi verdi. Bu bilgiler genellikle 1994'te imzalanan ateşkes ve Ermeni birliklerinin Azerbaycan topraklarından çekilmesini talep eden dört BM kararı gibi ihtilafla ilgili tarihler ve önemli olayları içeriyordu.

Azerbaycan medya organları bu günlerde çoğunlukla Savunma Bakanlığı'nın ve hükümet sözcülerinin verdiği bilgileri kaynak olarak kullandı. Ermenistan'ın resmi açıklamalarına da provokasyon ve yalan tanımlamaları yapılarak yer verildi. Haber yapılan dönemde, hükümet yanlısı duruşuyla tanınan Trend.az kaynağı, internet sitelerinde gerginliğin tırmanmasıyla ilgili yayımlanan her yazıda bu tür bir dile başvurdu. Ateşkes ihlalleri sadece Ermeni tarafına ait olarak bildirildi ve Azerbaycan'ın kendi pozisyonu defalarca "yanıt niteliğinde ve başarılı" olarak tarif edildi.

Trend.az'nin haberlerinde Ermeniler için en çok kullandığı kelimeler ve tabirler "düşman", "provokatör", "suçlu" veya "suçlu rejim"di. Bu günlerde hayatını kaybeden Azerbaycanlı askerler "şehit" olarak tanımlanırken, Ermeni askerlerden "kayıp" veya "telef edilen" şeklinde bahsedildi.

Армяне прибегают к фальсификации, чтобы скрыть свои потери - минобороны Азербайджана

2 апреля 2016 22:49 (UTC+04:00)

BAKU /Trend/ - Армяне прибегают ко всякого рода фальсификациям, чтобы скрыть свои потери. Об этом Trend сказал глава пресс-службы минобороны Азербайджана Вагиф Даргяхлы.

"Это не впервые, мы неоднократно были свидетелями этого. Распространяемая армянскими СМИ на протяжении дня информация является ложью, она не отражает реальную ситуацию", - отмечается в сообщении.

Сообщается, что изображения с телами погибших азербайджанских солдат и со сбитым беспилотником Азербайджана, распространяемые на армянских сайтах, являются фальшивыми. "По кадрам можно увидеть, что данные видео являются очередной фальсификацией для того, чтобы скрыть свои потери", - добавил Даргяхлы.

"Солдаты, показанные на видео - в летней одежде. Погодные условия в настоящий момент не позволяют быть в летней одежде, личный состав азербайджанской армии одет в зимнюю форму", - добавил глава пресс-службы.

Он также сказал, что изображенный на видео беспилотник не находится на балансе ВС Азербайджан: "У армии Азербайджана нет БПЛА такой модели. Это видео - очередная фальсификация армянской стороны", - сказал Даргяхлы.

В ночь на субботу все приграничные позиции Азербайджана подвергались интенсивному обстрелу из крупнокалиберного оружия, минометов, гранатометов и артиллерийских установок. Кроме того, был обстрелян ряд населенных пунктов вблизи линии соприкосновения войск, где компактно проживает гражданское население. В результате обстрелов есть погибшие и раненные среди гражданского населения.

В боях были уничтожены шесть армянских танков, 15 артиллерийских установок и укрепленные инженерные сооружения, уничтожено и ранено более 100 военнослужащих ВС Армении.

12 военнослужащих ВС Азербайджана стали шехидами, подбит один вертолет Ми-24 и получил повреждения на mine один танк.

Конфликт между двумя южно-кавказскими странами возник в 1988 году ввиду территориальных претензий Армении к Азербайджану. Нагорный Карабах и семь прилегающих к нему районов - 20 процентов территории Азербайджана - находятся под оккупацией вооруженных сил Армении.

Trend.az'ın 2 Nisan 2016'daki haberinde, "Çatışmalar sırasında, altı Ermeni tankı imha edildi ve Ermeni silahlı kuvvetlerinin 100'ün üzerinde askeri telef edildi veya yaralandı. 12 Azerbaycan askeri şehit oldu;

bir helikopter vuruldu ve bir tank hasar gördü”,³⁴ ifadeleri yer aldı. Online haber kaynağı, Azerbaycanlı askerler için şehit kelimesini kullanırken, konu Ermenilere geldiğinde sadece asker kelimesini kullandı. Öte yandan, Ermeni askerlerinden bahsederken daha önceleri olduğu gibi hiçbir olumsuz sıfat kullanılmaması etik çatışma haberciliği açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Trend.az ayrıca Azerbaycan askeri güçlerini “kurtarıcılar” olarak adlandırdı. “Karşı saldırıların sonucu olarak cephe hattındaki Azerbaycan ordusu birçok stratejik tepeyi ve meskun birimleri kurtarmayı başarmıştır”. Yazıda, Ermeni silahlı kuvvetlerinden ve “**temizlik**” gereken topraklardan bahsedilirken “**provokatörler**” ve “**düşman**” gibi ifadeler kullanıldı: “Operasyon sonucunda, Taliş’te birçok tepe **düşmandan temizlenmiştir**”.³⁵

Azadliq Radosu’nda ise, her iki taraftaki ölümler, genellikle “şehit” gibi niteleyici ifadelere başvurulmadan “kayıplar” veya “askerler” veya “siviller” olarak adlandırıldı. 6 Nisan 2016’da yayımlanan makalede “Ermenistan dört askerini daha **kaybetti**” ifadesi yer aldı.³⁶ “Ermenistan Savunma Bakanlığı Dağlık Karabağ’daki çatışmalarda **ölen** dört askerini daha isimlerini duyurdu.” Haber, kayıp sayısı verilerek devam etti: “Ayrılıkçı Dağlık Karabağ rejiminin 5 Nisan’da yayımladığı bilgilere göre, Ermenistan 2 Nisan’da cephe hattında meydana gelen gerginliğin başlamasından beri toplam 29 askerini kaybetmiştir. 28 asker kayıp olup 101 asker yaralanmıştır. Ermenistan’ın kaynaklarına göre, buna ek olarak çatışmalar sırasında 14 tank imha edilmiştir.”

Ermənistan daha 4 əsgər itirib

Ermənistanın müdafiə nazirliyi Dağlıq Qarabağda gedən son döyüşlərdə həlak olmuş daha 4 əsgərinin adını açıqlayıb.

Nazirlik bu məlumatı aprelin 6-da yayıb.

Bunlar sırası əsgərlər Aram Abramyan, Səqis Saakyan, Narek Mkrtçyan və Rafik Akopyandır.

Separatçı Dağlıq Qarabağ rejiminin aprelin 5-nə olan məlumatına görə, aprelin 2-dən bu yana tənəs xəttində gedən döyüşlərdə erməni tərəfi 29 əsgər itirib, 28 nəfər itkin düşüb, 101 nəfərsə yaralanıb.

Ermənistan tərəfi həmçinin bu döyüşlərdə 14 tank itirdiyini bildirir.

³⁴ *Armenians falsify information in order to hide its losses- Azerbaijan's Defense Ministry*, 2 Nisan, 2016, <http://www.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513836.html>, son erişim: 9 Kasım 2016.

³⁵ *Azerbaijan liberated occupied residential territories and strategic heights*, 2 Nisan 2016, <http://www.trend.az/azerbaijan/karabakh/2513753.html>, son erişim: 9 Kasım 2016.

³⁶ *Armenian lost four more solders*, RFE/RL, 6 Nisan 2016, <http://www.azadliq.org/a/27658051.html>, son erişim: 9 Kasım 2016.

4 Nisan 2016'da Azadliq Radiosu'nda yayımlanan bir haberde hem Ermenistan'ın hem de Azerbaycan'ın toplam kayıpları bildirildi. "Ermeni tarafı itiraf etti: 20 ölü, 26 kayıp, 72 yaralı" başlıklı haberde, Ermeni tarafından 20 askerin öldüğü, 72'sinin yaralandığı ve 26 askerin kayıp olduğu belirtildi.³⁷ Haberin sonunda, Azerbaycan tarafındaki ölü/yaralı sayılarına da atıfta bulunuldu.

Ölü/yaralı sayısı bildirimine ilişkin genel dili tarafsız kalırken, Azadliq Radiosu daha az ölçülü olan ve bu gerginliğin tırmanması dönemi sırasında ülkenin başarısıyla övünen Azerbaycanlı uzmanlarla yapılan röportajlar yayımladı. Kaynak, 6 Nisan 2016'da her ne kadar argümanlarını destekleyen hiçbir kanıt olmadığını kendisi bizzat itiraf etmiş olsa da; bazı stratejik tepeleri geri aldıkları için Azerbaycan ordusunu övmüş olan Asad Isazade ile yapılan bir röportajı yayımladı. "Kesin bilgim yok. Ancak askeri avantaj sadece birliklerin ne kadar uzağa gitmeyi başarmış olduklarıyla ölçülmez. Aynı zamanda önemli stratejik tepelerin garantiye alınmasına da bağlıdır".³⁸ Haberin geri kalanında uzmanın sözlerine yer verilmekle birlikte karşı taraftan benzer bir uzmanın görüşlerine yer verilmedi.

Azadliq Radiosu Karabağ'daki yönetimi "ayrılıkçı Dağlık Karabağ rejimi" olarak tanımladı ve Dağlık Karabağ'ın "Savunma Bakanlığı"nı tanımlamak için tırnak işareti kullandı.

Report.az'de genellikle Azerbaycan ve onun toprak bütünlüğünü destekleyen uzmanlardan alıntılar yapılan ve gerginliğin tırmanmasına ilişkin Türkiye, Gürcistan ve diğer ülkelerin pozisyonlarının yer aldığı haberler de çıktı. Kaynak, Rus uzman Oleq Kuznetsov'dan alıntı yaparak, "Yakın zamanda gerçekleşen askeri operasyon, **Ermenistan'ın ordusunun** ve Dağlık Karabağ'ın işgal edilen topraklarında savaşı kollarının aksine **Azerbaycan'ın Silahlı Güçlerinin** teknik ve askeri hazırlık düzeyini açıkça göstermiştir." şeklinde haber yaptı. Azerbaycan Silahlı Güçlerinin (büyük harflerle yazılan) Ermeni ordusu (bir kısaltılmış sözcük halinde ve küçük harflerle) üzerindeki askeri üstünlüğü için kullanılan karşılaştırmalı dil, ihtilafın tarafları haberleştirilirken kullanılan üstü kapalı yanlılığı gösteriyor ve Ermenistan tarafını küçük düşürmeyi amaçlıyor.³⁹

Azerbaycan'ın pozisyonu lehine yazılan 3 Nisan 2016 tarihli bir makalede, "Almanya ve Avrupa Birliği, Dağlık Karabağ'ın kanunsuz olarak işgal edilmesine karşıdır. Minsk Grubu'nun kararları ile Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) ve Avrupa Konseyi'nin tüm kararları uygulanmalıdır" ifadeleri kullanıldı.⁴⁰ "Belçika'nın Dışişleri Bakanı tarafların ateşkese uyması yönünde çağrı yapıyor",⁴¹ "Lebedev: Dağlık Karabağ ihtilafında gerginliğin tırmanması, Bağımsız Devletler

³⁷ *Armenian side confessed: 20 dead, 26 missing, 72 wounded*, RFE/RL, April 4, 2016, <http://www.azadliq.org/a/ermenistan-azerbaycan-qarabag/27654130.html>, son erişim: November 9, 2016.

³⁸ *Azerbaijan holds military superiority*, RFE/RL, 6 Nisan 2016, <http://www.azadliq.org/a/27658101.html>, son erişim: 9 Kasım 2016.

³⁹ *Russian expert: 'Azerbaijan secured local victory by occupying one of Armenia's fortified regions'*, 3 Nisan 2016, <http://report.az/analitika/rusiyali-ekspert-azerbaycan-ermenilerin-istehkam-rayonunu-ele-kecirmekle-lokal-gelebe-qazanib-r/>, son erişim: November 9, 2016.

⁴⁰ *Bundestag official: Armenia's withdrawal from Nagorno-Karabakh is overdue*, 3 Nisan 2016, <http://report.az/en/diaspora/bundestag-official-armenia-s-withdrawal-from-nagorno-karabakh-is-overdue/>, son erişim: 9 Kasım 2016.

⁴¹ *Belgium's Foreign Affairs Ministry is calling on the sides to respect the ceasefire*, 4 Nisan 2016, <http://report.az/en/nagorno-karabakh/belgian-foreign-minister-calls-for-restraint-and-respect-of-ceasefireson>, son erişim: 9 Nisan 2016.

Topluluğu bölgesinin tamamında büyük kedere ve endişeye yol açmıştır”;⁴² “Gürcistan Savunma Bakanı: Gürcistan daima Azerbaycan’ın toprak bütünlüğünü savunmaktadır”;⁴³ “NATO Koordinatörü: Dağlık Karabağ ihtilafında gerginliğin tırmanmasının bölgenin tamamında etkisi olabilir”. Bunlar, haber yapılan dönemde, uluslararası aktörlerin ihtilaf karşısındaki pozisyonlarının nasıl tanımlandığına dair sadece birkaç örnektir. Bu alıntılar ve ifadelerin kullanılması ve bunlara referans verilmesi, habercilikteki seçici yaklaşımı gösteriyor: Alıntı yapılan tüm uluslararası uzmanlar Azerbaycan’ın ihtilafındaki pozisyonunu desteklerken, Azerbaycan’ı eleştiren uzmanların görüşleri dahil edilmiyor. Bu örnekler, Azerbaycan’da bulunan hükümet yanlısı medya platformlarının milliyetçi retoriğe nasıl katkıda bulunduklarını gösteriyor.

Report.az, Ermeni tarafındaki ölü/yaralılarla ilgili haber yaparken net bir dile başvurdu. “Ermeni yetkililer yerel medya kaynaklarına, Ermeni tarafının, **Azerbaycan’ın işgal altındaki Dağlık Karabağ topraklarında**, yedi subayın da içinde olduğu 29 askerini kaybettiğini itiraf etti.”⁴⁴ “İtiraf” tabiri, Azerbaycan’a ek bir zaferi atfetmek istercesine, genellikle Azerbaycanlı medya kaynakları tarafından kullanılıyor. Dağlık Karabağ’dan “Azerbaycan toprakları” olarak bahsedilmesi de yine taraflı haberciliğe bir örnek olarak gösterilebilir.

Karşı tarafı başka bir “küçümseme” şekli de 5 Nisan 2016’da yayımlanan “Efsane çöktü: Ermeni ordusu yiyecek için **dileniyor**” başlıklı, söz konusu haber kaynağının “ciddi tedarik problemlerinden” bahsettiği bir haberde açık bir şekilde görüldü: “Ermeniler, sosyal ağ paylaşımlarıyla ordu için gıda ve diğer araçları toplamaya başladılar. Raporda, ilanlarda Ermeni ordusunun ilk yardım kitleri, yatak takımları, battaniyeler, su, iç çamaşırı, gıda ve bazı başka temel ihtiyaçlara ihtiyacı olduğunun gösterildiği bilgisi verilmektedir.”⁴⁵ Ancak kaynak, Azerbaycan’da da Guardian gazetesinin her iki taraf için de vatanseverlik ve halk desteği göstergesi olarak tanımlamış olduğu benzer bir kampanyanın başlatılmış olduğundan bahsetmeyi ihmal etmedi.⁴⁶

⁴² Lebedev: *Escalation of the Nagorno Karabakh Conflict caused great grief and concern in all of CIS region*, 4 Nisan 2016, <http://report.az/en/nagorno-karabakh/lebedev-escalation-of-situation-in-nagorno-karabakh-caused-deep-grieving-and-great-concern-in-all/>, son erişim: 9 Nisan 2016.

⁴³ Georgian Defense Minister: *‘Georgia always supports territorial integrity of Azerbaijan’*, 4 Nisan 2016, <http://report.az/en/nagorno-karabakh/georgian-defense-minister-georgia-always-supports-territorial-integrity-of-azerbaijan/>, son erişim: 9 Nisan 2016.

⁴⁴ Armenia confess that in total 29 servicemen were killed including 7 officers, 6 Nisan 2016, <http://report.az/daglik-qarabag/ermenistan-7-zabitinin-oldurulduyunu/>, son erişim: 9 Nisan 2016.

⁴⁵ Myth collapses: *Armenian army begs for food*, 5 Nisan 2016, <http://report.az/en/analytics/myth-collapses-armenian-army-collects-food-comment-photo/>, son erişim: 9 Kasım 2016.

⁴⁶ Marianna Grigoryan and Durna Safarova, *Azerbaijan-Armenian conflict: patriotism prevails on both sides*, 7 Nisan 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/apr/07/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh-patriotism-prevails-on-both-sides>, son erişim: 9 Kasım 2016.

Mif dağılır: Ermənistan ordusuna ərzaq toplanır - ŞƏRH - FOTO

5 Aprel, 2016 14:51

Bakı. 5 aprel. REPORT.AZ/ Azərbaycanın işğal altında olan Dağlıq Qarabağ bölgəsində aprel 2-də gecə Ermənistan tərəfindən atəşkəsin pozulması ilə başlayan və bu günə kimi davam edən gərginlik erməni silahlıların təchizatı ilə bağlı ciddi problemlərin olduğunu bir daha üzə çıxardı.

Ermənistan KİV-in ordusu barədə yaratdığı mifin yamaq-yumağı açıq aydın görünməkdədir:

4 günlük hərbi əməliyyat nəticəsində məlum olub ki, erməni silahlılarının ilkin tələbat mallarına ehtiyacları var. Ermənilərin sosial

şəbəkələrdə yaydığı plakatlarda orduya lazım olan ərzaq və başqa ləvazimatların toplanmasına başlanıb.

"Report"-un məlumatına görə, yayılan elanlarda bildirilib ki, orduda ilkin tibbi yardım çantalarına, yataq ləvazimatlarına, ədyal, su üçün qab, corab, alt paltarları, içməli su, şirələr, kolbasa, çay, kofe, konservləşdirilmiş ət və s. ehtiyac var.

Qeyd edək ki, yayılan məlumatda pul toplamaq üçün Əmanət bankının kart nömrəsi də plakatda göstərilib.

Əslində, Ermənistan ordusu, habelə onun Dağlıq Qarabağdakı qolunun vəziyyəti daha acınacaqlıdır. Bu ölkədə hakimiyyətə gələnlər Dağlıq Qarabağdan istifadə edərək, illər uzundur ABŞ, Rusiya, Fransa və Çindən müxtəlif layihələr adı altında maliyyə vəsaiti və başqa yardımlar alırlar. Erməni ekspertləri isə dəfələrlə bu yardımların başqa məqsədlərə sərf edildiyini bəyan ediblər.

"Transparency International"-ın Antikorrupsiya Mərkəzinin bu ilin fevralında yaydığı hesabat da bunu təsdiqləyir. Həmin hesabatda bildirilib ki, keçirilən yoxlama zamanı Ermənistanın Müdafiə Nazirliyində böyük məbləğdə maliyyə vəsaitlərinin təyinatı üzrə xərclənmədiyi məlum olub: "Müdafiə naziri və nazirliyin ayrı-ayrı əməkdaşları maliyyə fəaliyyəti şəffaf olmayan bir sıra ticarət mərkəzlərinin sahibidir; yaxud aksiyalarda payları var".

Bu səbəbdən ölkənin müdafiə naziri Seyran Ohanyanın istefaya gedəcəyi də ehtimal edilirdi. Məlumatda bildirilib ki, nazirin ailə üzvləri, yaxınları yoxlama aparən məmurları "dilə tutur", onlardan qanun pozuntularına göz yummalarını istəyirlər.

Beləliklə, Ermənistanın Dağlıq Qarabağı işğal altında saxlamağa hüquqi, siyasi, tarixi, mənəvi əsası olmadığı kimi, maddi imkanının da olmadığı özünü aşkar şəkildə büruzə verir:

Muhafif haber kaynağı Meydan.tv, ihtilafıla ilgili olaraq yaptığı haberlerde, ölü/yaralı sayılarını bildirirken ihtilafa duyarlı bir dil kullandı. "Ermeni tarafı ölü/yaralı sayılarını açıkladı" başlıklı haberde, toplam ölü/yaralı sayısı ve genel hasar bildirildi. "Ermeni tarafı 20 askerin öldüğünü, 72'sinin yaralandığını ve 26'sının kayıp olduğunu belirtti".⁴⁷ Meydan TV'nin muhabirleri, Azerbaycan tarafındaki ölü/yaralı sayısı ile ilgili haber yaparken, tırmanmadan doğrudan etkilenen ailelerle temasa geçti. Resmi raporlardaki ölü/yaralı sayısının azaltıldığı şüphesi üzerine, Meydan TV'nin çatışma dönemi sırasında yaptığı haberlerin çoğu, Azerbaycan tarafındaki gerçek ölü sayılarını belgelendirmeye ve sunmaya odaklandı. Kaynak, 7 Nisan tarihinde, 93 askerin bulunduğu listenin tamamını yayımladı ve bu sayı hükümetin vermiş olduğu rakamlardan fazlaydı.⁴⁸

⁴⁷ Armenian side disclose [information] of its losses, 4 Nisan 2016, <https://www.meydan.tv/az/site/news/13313/>, son erişim: 9 Kasım 2016.

⁴⁸ The list: 93 solders, 6 civilians die [Updated], 7 Nisan 2016 <https://www.meydan.tv/az/site/opinion/13405/m>, son erişim: 9 Kasım 2016.

Meydan TV'nin Nisan savaşıyla ilgili olarak yaptığı haberler, genel olarak çoklu bakış açısı içeren analiz ve haberciliğe işaret ediyordu. Trend.az veya Report.az'den farklı olarak, Meydan TV'nin haberciliğinde, uluslararası toplumun savaşı kınayan görüşlerine de yer verildi ve sadece Azerbaycan'ın pozisyonunu desteklemekte olan uluslararası raporlar vurgulanmadı.

Bu rapor, hükümete yakın kaynaklar ile bağımsız kaynakların yaptığı habercilik arasında çok büyük bir fark olduğunu gösterdi. Hükümet yanlısı kaynaklar, Ermenilerin düşman imajını oluşturmak, Azerbaycan'ın kayıplarını az göstermek ve Ermenistan'ın kayıplarını çoğaltmak, Azerbaycan Ordusuna övgüler yağdırırken Ermeni ordusunu küçümsemek ve uluslararası toplumun sadece Azerbaycan lehine konuşan üyelerinden alıntı yapmak için ellerindeki kaynakları aktif olarak kullandılar. Bu sırada, bağımsız medya kaynakları çoklu bakış açısına dair bir eğilim gösterdi, Azerbaycan'ı eleştirenler dahil çeşitli uzmanların duruşlarını sundu ve ölü/yaralı sayılarını dikkatli bir şekilde hesapladılar.

TÜRKİYE

2 Nisan günü, sabaha karşı Azerbaycan ve Ermenistan arasında, Karabağ'da başlayan çatışmalar, Türkiye medyasında 3 Nisan günü yer buldu. Bu nedenle medya izleme çalışması, 3-7 Nisan 2016 tarihleri arasını kapsayacak şekilde giriş bölümünde değinilen kriterlere uygun olarak yapıldı. İncelemeye tabi tutulmak üzere gazeteler seçilirken öncelikle gazetelerin tirajları göz önünde bulunduruldu. Bununla birlikte araştırmada farklı siyasi pozisyonların konuya dair yaklaşımını tespit edebilmek amacıyla, seçilen gazetelerin farklı yayın grubundan olmasına dikkat edildi. Böylece tirajlarına göre⁴⁹ sırasıyla Hürriyet (339.655), Sabah (309.467) ve Sözcü (286.288) gazeteleri seçildi. Seçilen gazetelerin internet sayfaları üzerinden de yayın yapıyor olmalarına rağmen, yöntemsel olarak incelemeyi kolaylaştırması için yalnızca basılı nüshaları incelendi.

Hürriyet: İncelenen tarih aralığında Türkiye'de en çok satan gazete, Türkiye'nin en büyük medya holdinglerinden biri olan Doğan Medya Grubu'na aittir. Mevcut hükümet tarafından muhalif yayınları nedeniyle eleştirilse de, zaman zaman bazı gruplar tarafından da hükümet yanlısı yayın yaptığı gerekçesiyle eleştiriliyor. Hrant Dink Vakfı'nın periyodik nefret söylemi raporlarına göre gazete, nefret söylemi üretmek konusunda dikkatli gibi görünse de, üstü örtük ayrımcı dilin kullanımının hala yaygın olduğu görülüyor.

Sabah: Turkuaz Medya Grubu'nun yayın organlarından biri olan gazete, çoğunlukla hükümete yakın yayın politikasıyla biliniyor. Hrant Dink Vakfı raporlarına göre, son yıllarda nefret söylemi konusunda yükselen bir grafik gösteriyor.

Sözcü: Herhangi bir medya grubuna ait olmayan ve ekonomik olarak diğerlerine kıyasla bağımsız görülen gazete, yayın politikasını yalnızca AK Parti karşıtlığı üzerine kuruyor ve nefret söylemi raporlarında ilk sıralarda olmasa da, sıklıkla adına rastlanıyor.

BULGULAR

Sözcü ve Sabah gazetelerinde konuyla ilgili yayımlanan yazıların neredeyse tamamı herhangi bir muhabir imzası olmadan yayımlandı. Hürriyet gazetesinde ise Karabağ'a ilişkin yapılan tüm haberlerin yalnızca gazetenin Moskova muhabiri Nerdun Hacıoğlu tarafından yapılmış olması dikkat çekiciydi.

Hürriyet gazetesi çatışmalarla ilgili gelişmeleri aktaran haberlerinin çoğunun en sonunda iki ülke arasındaki ihtilafın tarihçesine ilişkin kısa bilgi notları yayımladı. Bu notlarda özellikle 90'lı yıllar boyunca süren bu savaşta, iki ülkenin de verdiği can kaybının toplam sayısına değinilmesi, savaşı bir sorun olarak göstermesi ve insani boyutuna dikkat çekmesi açısından büyük önem taşıyor: "1990'lı yılların başında iki ülke arasında patlak veren savaşta **30 bin kişi ölmüştü.**"⁵⁰

Bu araştırma kapsamında incelenen tarih aralığında, Sabah gazetesi yaptığı haberlerin hiçbirinde çatışmanın tarihsel geçmişine dair bir yayın yapmazken, Sözcü gazetesi ise tek bir haberde çatışmanın tarihçesine dair bilgi aktardı. Fakat bu tarih anlatısı gazetenin diğer yayınlarında kullandığı söyleme paralel olarak iki toplum arasındaki düşmanlığı körükleyen bir dil içeriyordu. "Azeri toprağı, Ermeni

⁴⁹ <http://www.medyatava.com/tiraj/2016-04-04>

⁵⁰ Nerdun Hacıoğlu, Dağlık Karabağ'da tehlikeli tırmanış, Hürriyet, 4 Nisan 2016, sf: 18.

yönetimi” alt başlığı ile haberin sonuna eklenen bu bölüm, başlığından itibaren iki toplum arasındaki düşmanlığı pekiştiriyordu: “Dağlık Karabağ, hukuken Azerbaycan sınırları içinde yer alıyor. Fiili olarak ise bölgenin yönetimi **Ermeni ayrılıkçılarda** bulunuyor.”⁵¹

Ayrıca araştırmaya dâhil edilen gazetelerin, çatışma üzerine Ermenistan tarafına neredeyse hiç söz vermediği görüldü. Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan’ın veya Ermenistan hükümet yetkililerinin demeçlerini aktaran çok az sayıdaki haberde konuşmalar tırnak içine bile alınmadan, dolaylı cümlelerle ve sıklıkla “iddia etti”, “öne sürdü” gibi ifadelerle doğruluğu sorgulanarak verildi. Hürriyet gazetesinde Sarkisyan’ın sözleri, “Sarkisyan büyük savaşla **tehdit etti**”⁵² alt başlığı ile aktarıldı. Öte yandan “SARKİSYAN’IN MERKEL ZİYARETİNE PROTESTO” başlıklı bir haber, Sarkisyan’ın aktardığı sözlerini eleştiren bir dille verdi: “... Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan ‘Karabağ halkının, özgürce yaşama haklarının uluslararası toplum tarafından tanınmasını beklediği’ **çıkışında bulundu**.”⁵³

Sarkisyan, büyük savaşla tehdit etti
Ermeni Devlet Başkanı Sarkisyan yaralıları ziyaret etti.

Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan, Karabağ cephe hattında üçüncü gününü geride bırakan çatışmaların bölgede büyük bir savaşla tetikleyebileceği yönünde tehdit ve uyarılar yaptı. Sarkisyan, Türkiye’yi de eleştirerek, “Azerbaycan yönetimi Türkiye’nin de desteğiyle maceracı bir çizgi izlemeye başladı. İhtilafın

dan ötürü işlemiyor. Azerbaycan ordusu da saldırılara cevap veriyor. Azerbaycan Savunma Bakanlığı dün uç askerin şehit olduğunu açıkladı. Bakanlık, 170 Ermeni askerin öldürüldüğünü, 3 tankın da imha edildiğini iddia etti. Azerbaycan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Vagif Dergahlı dün öğle itibarıyla Ermenilerin 24 saatte 121 kez ateşkesi ihlal ettiğini, Azeri ordusunun ise topçu ateşiyle Ermenilerin Hankenti yakınlarındaki karargahını hedef aldığını söyledi. Dergahlı’ya göre ölenler arasında Ermeni general de bulunuyor.

SARKİSYAN’IN MERKEL ZİYARETİNE PROTESTO

ERMENİSTAN’ın işgal altında tutmaya devam ettiği Azerbaycan’ın Karabağ bölgesinde ateşkes nispeten sağlanırken dün Almanya’da Başbakan Angela Merkel ile görüşen Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan “Karabağ halkının, özgürce yaşama haklarının uluslararası toplum tarafından tanınmasını beklediği” çıkışında bulundu. Kız döneminde Sarkisyan’ın Berlin’e yaptığı ziyaret bir grup Azeri ve Türk tarafından protesto edildi. Azerbaycan, Türkiye ve Almanya bayrağı sallayan kalabalık, ziyaret aleyhine slogan attı. Berlin’de Almanya Başbakanı Angela Merkel ile düzenlenen ortak basın toplantısında konuşan Sarkisyan, Karabağ’ın kendi kaderini tayin hakkını uluslararası toplumun tanımasını istedi. Merkel ise “Çatışmalar devam ettiği süre siyasi süreç geçilemez” diye konuştu. 2 Nisan’da başlayan, en

az 75 kişinin öldüğü çatışmaların durması için taraflar, Rusya’nın başkenti Moskova’da önceki gün ateşkes imzalamışlardı. Karabağ cephesinde genel olarak silahların sustuğu belirtiliyor.

ATEŞKES İHLALİ İDDİASI

Öte yandan Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan’ın dün ateşkesi ihlal etmekte suçladı. Bakanlıktan yapılan açıklamada, Ermenistan ordusunun Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti’ne ateş açtığı iddia etti. Bakanlık adına yapılan açıklamada, Azerbaycan ordusunun ateş açan Ermeni birliklerine misillemde bulunduğu kaydedildi.

Sözcü ve Sabah gazeteleri ise haberin birincil kaynağı olarak çoğunlukla Azerbaycan Savunma Bakanlığı’nın ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev’in yaptığı açıklamaları gösterdi. Bu kaynakların aktarılma biçiminde sıklıkla açıklamaları onaylayan bir dil kullanıldı.

Sözcü gazetesinin 4 Nisan tarihli, Doğan Haber Ajansı imzalı haberinde Aliyev’in konuşması “Aliyev: **Ermeni işgalciler** köylerimizi ateşe tuttu”⁵⁴ başlığı ile yayımlandı. Aliyev’in, Ermenistan’ın barış istemediğine ve uzlaşma süreçlerinde samimi olmadığına dair görüşlerini ifade ettiği konuşması; karşı tarafın görüşlerine hiç yer vermeksizin, olduğu gibi aktarıldı. Sabah gazetesinde ise İlham Aliyev, Azerbaycan Savunma Bakanı ve Azerbaycanlı gazeteci Garine Ataşova’ya bir arada söz veren haber; yine diğer ülkeden hiç kimseye söz vermeksizin 4 Nisan tarihinde yayımlandı. Aliyev’in “Büyük zafer kazandık” ifadesi tırnak işareti dahi olmadan alt başlığa taşındı. Bu türden tek taraflı bir içeriğin Ermenistan lehine olduğu bir habere, araştırmada incelenen dönem boyunca hiç rastlanmadı.

Azerbaycan’ın ardından konuya dair en çok Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın konuşmalarına yer verildi. Erdoğan’ın açıklamaları Hürriyet ve Sabah gazetelerinde geniş yer bulurken;

⁵¹ Sözcü, Dağlık Karabağ’da silahlar susturuldu, Sözcü, 6 Nisan 2016, sf: 14.

⁵² Nerdun Hacıoğlu, KARABAĞ NİYE ŞİMDİ PATLADI, Hürriyet, 5 Nisan 2016, sf: 15.

⁵³ Hürriyet, SARKİSYAN’IN MERKEL ZİYARETİNE PROTESTO, Hürriyet, 7 Nisan 2016, sf: 28.

⁵⁴ DHA, Aliyev: Ermeni işgalciler köylerimizi ateşe tuttu, Sözcü, 6 Nisan 2016, sf: 14.

Sözcü gazetesinde konuya dair incelenen hiçbir haberde Erdoğan'ın konuşması birincil kaynak olarak kullanılmadı. Son olarak; birkaç haberde Rusya, Fransa, İran hükümet temsilcilerine ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı temsilcilerinin sözlerine yer verildi. Bu üç gazetede sınırlı sayıda aktörden söz edildiği göz önünde bulundurulduğunda, hükümet karşıtı bir gazete olan Sözcü'nün bile diğer iki gazeteden benzer bir pozisyon aldığı görülebilir. Bu nedenle, Karabağ sorunda Azerbaycan lehine pozisyon almanın, Türkiye'de farklı görüşleri temsil eden gazetelerin çoğunluğunun ortak bir refleksi olduğu söylenebilir.

Konuya ilişkin haberlerde tarafların, ölen askerlerin veya sivilin nasıl adlandırıldığına baktığımızda, gazetelerin bu çatışmayla ilgili yaklaşımlarına dair ipuçları bulmak mümkün. Azerbaycan medyası ile benzerlik gösterecek şekilde, Türkiye medyasının da çatışmada hayatını kaybeden Azerbaycan askerlerini "şehit", Ermeni askerlerini "ölü" olarak tanımladığı görülüyor. Şehit kelimesinin kullanımı, Azerbaycan askerlerinin Müslüman olmalarıyla gerekçelendirilebilir. Öte yandan aynı cümle içinde bazı kayıpların şehit kelimesi ile yüceltilip, bazı kayıpların yalnızca ölü olarak değersizleştirilmesi, kayıplara dair hiyerarşik bir yaklaşımın dildeki yansıması olarak değerlendirilebilir. Şehit ibaresiyle ölümlerin kutsallaştırılması şiddetin ve savaşın sonuçlarını hafifletmenin aksine, militarist dilin medyada yeniden üretilmesi olarak yorumlanabilir.

Örnek olarak Sözcü gazetesi, 6 Nisan 2016'daki çatışmalardaki can kayıplarını "26 Azeri askeri **şehit** olurken, Ermeni silahlı güçlerine bağlı 70 asker **öldü**."55 ifadeleriyle duyurdu.

Çatışma topyekun savaşa dönmeden ateşkes ilan edildi

Dağlık Karabağ'da silahlar susturuldu

Azerbaycan-Ermenistan cephe hattında 4 gündür devam eden çatışmalar durduruldu. Çatışmalarda 16 Azeri askeri şehit olurken, Ermeni silahlı güçlerine bağlı 70 asker öldü

İşgal altındaki Karabağ'ın Ermenistan güdümündeki hükümeti, Dağlık Karabağ'da ateşkes kararı aldığını açıkladı. Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı'ndan "Dağlık Karabağ'daki çatışmalarla ilgili ateşkesle varıldığı konusunda bilgimiz yok" açıklaması geldi. Koca süre sonra ise Azerbaycan Savunma Bakanlığı da Ermenistan-Azerbaycan cephe hattında taraflara vardığı anlaşma ile çatışmaların durdurulduğunu doğruladı.

ERMENİLER KÖYLERİ BOMBALADI

Azerbaycan Savunma Bakanlığı'ndan daha önce yapılan açıklamada, cephe hattındaki gerginliğin devam ettiği, Ermeni güçlerin kaybettikleri mevzileri geri alma girişimlerinin başarısız olduğu, Azerbaycan sivil yerleşim birimlerinin ateşe tutulduğu bildirildi. Azerbaycan ordusunun açtığı ateşle Ağdere bölgesinde Magadız mıntkasında Ermeni askeri karargahının imha edildiği belirtildi. Dağlık Karabağ sınırındaki çatışmalarda 16 Azeri askerinin şehit olduğu, Ermeni silahlı güçlerine bağlı 70 asker öldürüldüğü, 12 mihli aracın da imha edildiği kaydedildi. Azeri yetkililer, çatışmaların başlamasından bu yana dört Azeri sivilin hayatını kaybettiğini bildirdi. Geçen cumartesi günü Azerbaycan tarafından ilan edilen ateşkes, Ermeni tarafının topçu ateşinin sürmesi üzerine başarısız olmuştu.

AZERİ TOPRAĞI, ERMENİ YÖNETİMİ

Ermenistan ile Azerbaycan arasında 1980'lerin sonlarından başlayan çatışmalar, 1991'de Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından ardından savaşa dönüştü. Savaş 1994'te sona erdiyse de bölgenin statüsü konusunda anlaşmaya varılmadı. Dağlık Karabağ buken Azerbaycan sınırları içinde yer alıyor. Fıllı olarak ise bölgenin yönetimi Ermeni ayrılıkçılarda bulunuyor. Uluslararası toplum Karabağ'ın bağımsızlığını tanımıyor.

CEPHEDEN GERİYE KALAN

Dağlık Karabağ sınırında meydana gelen çatışmalarda 16 Azeri askeri şehit oldu, Ermeni silahlı güçlerine bağlı 70 kişi de öldürüldü. Çatışmaların durmasından sonra Ermeni ayrılıkçılar, ölenlerin silahlarını böyle topladı.

Aliyev: Ermeni işgalciler köylerimizi ateşe tuttu

AZERİ Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, ordunun temas hattında kendi üstünlüğünü güçlendirdiğini söyledi. Savunma Bakanlığı Merkezi Askeri Hastanesi'nde tedavi edilen yaralı askerleri ziyaret eden Aliyev, Ermenistan'ın barış istemediğini söyledi. Aliyev açıklamasına şöyle devam etti: "Ermeni işgalcilerinin bu provokasyonlara el atması ilk değil. Onlar işgal altındaki toprakları daima kendi nezaretlerinde tutmak istiyorlar, barış istemiyorlar, görüşmeler sürecinde samimiyetsizler. Tüm uluslararası, ahlaki normları ihlal

edip, sivil halka ateş açıyorlar. Bu olaylardan birkaç gün önce Ermenistan-Azerbaycan sınırında, bu olaylar sırasında ise bizim köylerimizi ateşe tutuyorlar. Sivil halkın ölenleri var. Onların hareketleri budur. Azerbaycan ordusu askerleri hiçbir zaman sivil halka karşı savaşmazlar." (DHA)

İlham Aliyev

⁵⁵ Sözcü, Dağlık Karabağ'da silahlar susturuldu, Sözcü, 6 Nisan 2016, sf: 14

Yine Sözcü gazetesinin “Azeri topçusu, Ermeni komuta merkezini havaya uçurdu – 170 ölü”⁵⁶ başlıklı haberinde kutsal ve değersiz kayıplar arasındaki ayrım açıkça görülüyor. Başlıkta “havaya uçurdu” denilerek adeta bir galibiyetin ilan edildiği haberde, “170 ölü” ifadesinin başlığın yanında farklı bir renkle verilmesi de, hayatını kaybeden insanları bu ‘galibiyet’te bir skora indiriyor.

Bunun yanı sıra, hayatını kaybeden insanların tank, top, zırhlı araç gibi askeri araçların zarar görmesi ile aynı cümle içinde sıralanarak haberleştirilmesi, can kaybının değersizleştirilmesine ve insanlıktan çıkarmaya (dehumanization) en açık örneklerden biridir. Sabah gazetesinde “Azerbaycan: Komuta merkezlerini vurduk” başlığıyla yayımlanan haber, yine hayatını kaybeden Ermenistan askerlerinin sayısını bir galibiyet havasında yansıtıyor ve zırhlı araçlarla kıyaslanabilecek bir kayıp gibi yansıtıyor: “Yaklaşık 170 Ermeni askerinin **öldürüldüğü**, 12 zırhlı aracın **imha edildiği** belirtildi.”⁵⁷

Benzer bir örnek de Sözcü gazetesinde yer aldı: “Bakanlık [Azerbaycan Savunma Bakanlığı] Ermenistan’a ait 6 tank, 15 topçu ünitesi ve takviye mühendis düzeneklerinin **imha edildiğini**; yüzden fazla Ermeni askerinin **öldürüldüğünü** duyurdu.”⁵⁸

Çatışmada yaşanan can kayıplarının taraflara göre değiştiği ve bu rakamların siyasi bir çekişmeye malzeme haline getirildiği dikkat çekti. Hürriyet gazetesinin bir haberinde sayı net olarak belirlenemese bile can kayıplarının önemli miktarda olduğu vurgulandı: “Dört günlük çatışmalardaki can kaybı iddiası

⁵⁶ Sözcü, Azeri topçusu, Ermeni komuta merkezini havaya uçurdu, Sözcü, 5 Nisan 2016, sf: 14.

⁵⁷ Sabah, Azerbaycan: Komuta merkezlerini vurduk, Sabah, 5 Nisan 2016, sf: 16.

⁵⁸ Sözcü, Azerbaycan: Sınırdaki 12 askerimiz şehit, Sözcü, 3 Nisan 2016, sf: 12.

tarafra göre değişiyor. İki taraf da karşı tarafa ağır zayıat verildiğini öne sürüyor. Ancak **onlarca can kaybının olduğu anlaşılıyor**⁵⁹

Öte yandan siyasetçiler arasında tarafların ölü/yaralı sayısı üzerinden sürdürölen bu çekişmenin, medya tarafından da bu rakamların skora dönuştürölerek yeniden üretildiği, böylelikle savaş söyleminin desteklendiği göröldü: "Azerbaycan ordusunun 12 şehit verdiği, bir Mi-24 helikopterinin Ermeni güçlerince düşüröldüğü, bir tankın ise patlayan mayın nedeniyle kullanılmaz hale geldiği bildirildi. Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan ise çatışmalarda 18 Ermenistan askerinin öldüğünü, 35'inin yaralandığını iddia etti."⁶⁰

YUKARI KARABAğ'DA TEHLİKELİ TIRMANIş:

22 yılın en şiddetli çatışması

Ermenistan'ın sivil yerleşimlere ateş açmasına Azerbaycan karşılık verince bölgede 1994'ten bu yana en şiddetli çatışmalar yaşandı. Azerbaycan'a ait helikopter düşürölünce 12 asker şehit oldu. Azerbaycan, öldürölen veya yaralanan Ermenistan askeri sayısının 100'den fazla olduğunu duyurdu

'Daha ağır darbeler vurulacak'

Azerbaycan - Ermenistan cephe hattında bir süredir devam eden çatışmalar dün tehlikeli bir boyuta ulaştı. Çatışmalar önceki gece Ermeni güçlerinin, Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine ateş açmasıyla şiddetlendi. Gün boyu devam eden çatışmalar dünyanın da gündemine oturdu. Azerbaycan Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Ermenistan ordusunun Azerbaycan mevzilerine 82 ve 120 milimetrelilik havan topları, top ve büyük çaplı silahlarla ateş açtığı bildirildi. Ermenistan ordusunun askeri mevzilerin yanı sıra cephe hattına yakın bölgelerdeki yerleşim birimlerini de ateşe tuttuğu duyuruldu. Ermenistan'ın top atışları sonucunda bir sivil hayatını kaybetti. Cephe hattında Ağdere, Törtter,

Ağdam, Hovavend ve Fuzuli bölgelerinde şiddetli çatışmaların yaşandığı öğrenildi.

6 TANK İMHA EDİLDİ

Azerbaycan Savunma Bakanlığı, çatışmalarda Ermeni ordusuna ait 6 tank ve 15 topun imha edildiğini, öldürölen veya yaralanan Ermeni asker sayısının 100'den fazla olduğunu duyurdu. Açıklamada, Azerbaycan ordusunun da 12 şehit verdiği, bir Mi-24 helikopterinin Ermeni güçlerince düşüröldüğü, bir tankın ise patlayan mayın

nedeniyle kullanılmaz hale geldiği bildirildi. Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan ise çatışmalarda 18 Ermenistan askerinin öldüğünü, 35'inin yaralandığını iddia etti.

1991-1993 yıllarında Ermenilerin Yukarı Karabağ ve çevresindeki illeri işgalıyla başlayan sorun hala çözölemedi. 1994'te imzalanan ateşkes anlaşması da barışı sağlayamamıştı. Barış sürecinin başlaması için önce Ermenistan ordusunun işgal altında tuttuğu tüm bölgelerden çekilmesini şart koşan Azerbaycan, Yukarı Karabağ'a yüksek statölü özerklik vaattediyor. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Ermenistan ve Azerbaycan'a çatışmaların sonlandırılması ve itidat çağrısında bulundu.

Dışışleri Bakanlığı Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik saldırılarını kınayarak, ateşkesi uymaya çağrdı.

AZERBAYCAN Savunma Bakanlığı sivillerin can güvenliğinin temin edilmesi için ordunun Ağdere, Törtter, Ağdam, Hovavend ve Fuzuli bölgelerinde operasyonlara bağladığını açıkladı. Azerbaycan ordusunun saldırısında kısa sürede Ermeni mevzileri yanılarak stratejik öneme sahip bazı tepeler ve yerleşim birimleri geri alındı. Goranboy ve Naftalan kontleri için tehlike oluşturan Talış köyü etrafındaki tepe ve Seysulan yerleşim birimi Ermeni güçlerinden temizlendi. Fuzuli bölgesinde, Horadiz kentinin güvenliği için önemli olan Lele Tepesi de Azerbaycan ordusunun kontrolüne geçti. Bakanlığın açıklamasında, "Ateşkesin tekrar ihlali durumunda Ermenistan'a daha ağır darbelerin vurulacağı" ifade edildi.

⁵⁹ Nerdun Hacıoğlu, Karabağ'da ATEşKES ÜMİDİ, Hürriyet, 6 Nisan 2016, sf: 30.

⁶⁰ Sabah, 22 yılın en şiddetli çatışması, Sabah, 3 Nisan 2016, sf: 20.

Çatışma bölgesindeki sivillerin durumuna dair ise çok az sayıda bilginin yayımlandığı dikkat çekti. Siviller, sadece Azerbaycan tarafında olmak üzere, yalnızca ölü/yaralı sayıları olarak görünür oldu. Ermeni sivillere dair sayısal veya niteliksel herhangi bir bilgiye incelenen dönem boyunca rastlanmadı. Yanı sıra, çatışmanın iki ülkedeki sivil hayata olumsuz etkileri, ölenlerin ya da çatışma bölgesinde bulunanların yaşam öyküleri, vb. incelenen gazetelerde hiç yer almadı. Bu durum, yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi gazetelerin çatışma bölgesinde muhabirinin bulunmamasıyla ilişkilendirilebilir. Öte yandan savaş ve çatışma koşullarının, sivillerin hayatına etkisini görünür kılmak barışın ve barış dilinin tesis edilmesinde büyük öneme sahiptir. Dolayısıyla, medyanın sivil bakış açısını yansıtmadaki eksikliğini vurgulamanın gerekli olduğunu düşünüyoruz.

İki ülke arasındaki ihtilafın adlandırılması konusunda ise yine tüm gazetelerin ortak bir dil benimseyerek, neredeyse her zaman “çatışma” sözcüğünü kullandıkları görüldü. Uluslararası basın ve bürokratik dile paralel olarak kullanılan bu sözcükle, olayın adlandırılmasına ilişkin oldukça nötr bir yaklaşım benimsediklerini söylemek mümkün. Ek olarak araştırma boyunca, çatışma sözcüğü konuyla ilgili haberlerde en sık kullanılan kelime olarak ön plana çıktı.

Tarafların nasıl adlandırıldığına baktığımızda ise medyanın da Türkiye’nin devlet politikasını tekrar eder biçimde Azerbaycan’ın yanında yer aldığı gözlemlenebilir. Buna göre; çatışmayla ilgili haberlerde, Ermenistan tarafı için ülke isminden ziyade kimlik adı ön plana çıktı ve “Ermeni tarafı”, “Ermeni güçleri”, hatta “Ermeniler” gibi ifadeler sıklıkla tekrarlandı. Bu kullanım biçimi bazı haberlerde Ermenistan devleti tarafından gerçekleştirilen eylemlerden tüm Ermeni toplumunu sorumlu tutması nedeniyle nefret söyleminin oluşmasına da zemin hazırladı: “**Ermenilerin** şehit ettiği Azeri askerler uğurlandı”⁶¹, “**Ermeniler** köyleri bombaladı”.⁶² Sonuç olarak haberin dilini kurgularken “biz” her zaman Azerbaycan; “**onlar**” hep Ermenistan/Ermeniler olarak tanımlandı.

Hürriyet ve Sabah gazetelerinin Erdoğan’ın konuşmalarına yer verdikleri 4 Nisan tarihli haberlerinde konuya dair dikkat çeken bir ayrıntı da ASALA ile bağlantı olduğunun iddia edilmesidir. Erdoğan ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşen bir etkinlikteki konuşmasında, yukarıda da bahsi geçen Azerbaycanlı gazeteci Garine Ataşova ile aralarında geçen diyalogdan söz ediyor. Erdoğan, Ataşova’nın çatışmada hayatını kaybeden Azerbaycan askerleri için gözlerinin dolduğunu takdirle anlatıyor. ABD seyahati dönüşünde havaalanında yaptığı konuşmada ise “Orada PKK terör örgütü, YPG, ASALA ve Paralel Devlet Yapılanması temsilcilerinin iç içe, yan yana olduğunu gördük” ifadelerini kullanıyor. İki farklı yerde yaptığı bu açıklamalar hem Hürriyet, hem Sabah gazeteleri tarafından yan yana, hatta aynı başlık altında derlenip yayımlanıyor.⁶³ Karabağ çatışması ile ASALA’nın bir arada anılması, Ermenilere yönelik önyargıların okuyucuda yeniden üretilmesine ve “düşman” algısının pekiştirilmesine neden oluyor.

İncelenen tarihler ve gazetelerde yalnızca bir köşe yazarının Karabağ’daki çatışmayı gündemine aldığı görüldü. Sözcü gazetesinin 6 Nisan tarihli baskısında Necati Doğru tarafından kaleme alınan yazı, çatışmanın 1922 yılına kadar giden tarihçesini kısaca ele alıyor.⁶⁴ Yazar, “Azerbaycan topraklarındaki Ermeni işgali”nden ve “Rusların sinsi stratejileri”nden bahsettiği köşe yazısında aktardığı bilgiler için

⁶¹ Sözcü, Ermenilerin şehit ettiği Azeri askerler uğurlandı, 4 Nisan 2016, sf: 13.

⁶² Sözcü, Dağlık Karabağ’da silahlar susturuldu, Sözcü, 6 Nisan 2016, sf: 14.

⁶³ Mesut Altun, “PKK, Paralel Yapı ve ASALA yan yanaydı”, Sabah, 4 Nisan 2016, sf: 20,

Sefa Özkaya, PKK, YPG, ASALA, Paralel yan yana, Hürriyet, 4 Nisan 2016, sf: 26.

⁶⁴ Necati Doğru, Bana az izin!, Sözcü, 6 Nisan 2016, sf: 2.

Kafkasya'daki akrabalarını ve arkadaşlarını kaynak gösteriyor. Yukarıda bahsedildiği gibi haberlerin çoğunda tarafları Azerbaycan devleti ve Ermeniler olarak tanımlayan söylemi, yazar köşe yazısında da kullanıyor ve tüm Ermenileri, eleştirdiği politikalarından sorumlu tutan bir algı yaratıyor. Yazının sonunda Türkiye'nin komşuları için barış talebini dile getirse de; yazının geneline bakıldığında, bu talebin Karabağ için Azerbaycan'ın galibiyetiyle sonuçlanan tek taraflı bir çözüm önerisinden ibaret olduğu anlaşılıyor.

Son olarak; araştırma kapsamında incelenen gazete ve tarihlerde, savaşın ve militarizmin olumsuz sonuçlarını gösteren en çarpıcı ve belki de tek örnek, Hürriyet gazetesinin 6 Nisan tarihli baskısında yayımladığı "1.700.000.000.000 dolar silaha yatırıldı" başlıklı haberi.⁶⁵ Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) küresel silah harcamalarını belirleyen raporunu ele alan haber, Karabağ çatışması ile ilgili haberin hemen yanında verildi. Silah harcamalarının son dört yılda arttığı belirtilen haberde "Azerbaycan ve Ermenistan'ın silah harcaması arttı" alt başlığı ile çatışma halindeki iki ülkeye dair veri, gazete tarafından ön plana çıkartıldı. Son olarak yine SIPRI raporuna referansla, dünya ülkelerinin silaha yaptığı yatırımın sadece %10'u ile Birleşmiş Milletlerin 2030 yılına kadar yoksulluğu ve açlığı bitirme hedefinin gerçekleştirilebileceği bilgisi vurgulandı.

1.700.000.000.000 dolar silaha yatırıldı

İSVEÇ merkezli Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI), küresel silah harcamalarının son dört yılda ilk kez yükselerek yaklaşık 1.7 trilyon doları bulduğunu bildirdi. 2015 yılındaki silah harcamalarının incelendiği raporda silahlanmaya en çok harcama yapan ülke 596 milyar dolarla ABD oldu. Ancak ABD'nin harcaması bir önceki yıla göre yüzde 2.4'lük bir düşüş gösterdi.

Silah harcamalarındaki yükselişin asıl kaynağı ise Çin ve Ortadoğu ülkeleri oldu. Çin, yüzde 7.4'lük bir yükselişle 215 milyar dolar harcama yaptı. Suudi Arabistan ise 87.2 milyar dolarlık silahlanmasıyla listede Rusya'yı geçerek üçüncü sırada yer aldı. Raporda silaha en çok para harcayan ilk 15 ülke değerlendirildi. NATO'nun Türkiye'nin de içinde yer aldığı Avrupa ülkeleri ise silahlanmaya bir yılda 250 milyar dolar harcadı. Raporda, petrol fiyatlarında devam eden düşüşün petrol ihraç eden ülkelerde askeri harcamaların düşmesiyle sonuçlandığına işaret edildi. Ancak Ceza-yir, Azerbaycan, Rusya, Suudi Arabistan ve Vietnam gibi bazı petrol ihracatçısı ülkelerin askeri harcamaları ise artmaya devam etti.

AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN'IN SİLAH HARCAMASI ARTTI

SIPRI'nin raporuna göre, geçen yıl Azerbaycan 3 milyar dolar, Ermenistan ise 447 milyon dolar askeri harcama yaptı. Petrol fiyatlarındaki düşüşe rağmen, Azerbaycan'ın 2014 yılına oranla askeri harcamalarını, 2015'te Ermenistan ile yaşanan gerginlikten dolayı yüzde 8 oranında artırdığı vurgulandı. 2015 yılında 447 milyon dolar askeri harcama yapan Ermenistan'ın ise 2014'e göre 7.7 oranında askeri harcamalarını artırdığı belirtildi.

Yoksulluğun kökü kazınabilir

SIPRI raporunda dünya ülkelerinin silaha yaptığı yatırım ve harcamanın sadece yüzde 10'uyla Birleşmiş Milletler'in 2030 yılına kadar yoksulluğu ve açlığı bitirme hedefinin gerçekleştirilebileceğini belirtti.

⁶⁵ Hürriyet, 1.700.000.000.000 dolar silaha yatırıldı, Hürriyet, 6 Nisan 2016, sf: 30.

SONSÖZ

Hrant Dink Vakfı ve Imagine Center for Conflict Transformation iş birliği ile hazırlanan bu raporda, Karabağ sınır hattında Azerbaycan ve Ermenistan arasında, 2 Nisan 2016 sabaha karşı başlayan çatışmanın Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye medyasında nasıl ele alındığını incelemeye çalıştık.

Temel olarak bu araştırmada; üç ülkenin medyasını karşılaştırmalı olarak incelenerek, çatışmaya dair yapılan haberlerde ayrımcı dilin nasıl üretildiğini ve medyanın barış diline ne ölçüde katkıda bulunduğunu analiz etmeyi hedefledik.

Bunun için üç ülkede de farklı temsiliyet kriterleri göz önünde bulundurularak seçilen çeşitli medya organlarında gerçekleştirilen analizde; ayrımcılığı ve savaş dilini yeniden üreten birçok örnek tespit edildi. Farklı ülke medyalarında 'öteki'ne dair kullanılan ifadelerin benzerliği ve hatta aynılığı, ayrımcılık ve ötekileştirmenin 'evrenselliğini' yeniden gösterdi.

Her ne kadar evrensel etik kodlar ayrımcı dili en aza indirmeyi amaçlıyor olsa da çatışma ve savaş durumlarında yalnızca bilgi veren, olayın 5N1K'sını yansıtan haberler yeterli değil. Bugün hala, en önemli bilgi edinme kaynaklarından biri olarak medyanın, geleneksel ve dijital tüm araçlarıyla toplumun algısını ve davranışlarını etkilemekte ne kadar etkili bir güç olduğunu tekrar etmeye gerek yok. Medyanın, ayrımcılığı ve savaş dilini yeniden üreterek çatışmayı körüklemek ve toplumlar arasındaki düşmanlığı derinleştirme gücü olduğu kadar; barış inşa etme yolundaki etki ve sorumluluğu da yadsınamaz.

Bu raporla, üç ülke medyasında da barış gazeteciliğini desteklemeyi ve medya kuruluşları ve çalışanlarının barışa giden yolda, ne kadar önemli bir sorumluluğa; bir o kadar da büyük bir güce sahip olduklarını hatırlatmayı umuyoruz.

Azerbaycan ve Ermenistan arasında uzun yıllardır süren ve Türkiye'nin de Ermenistan ile olan ilişkilerinde önemli bir engel teşkil eden bu çatışma sürecinin sonunda inşa edilmesini dilediğimiz barışta; gazetecileri de katkı sunmaya davet ediyoruz.